

Reisen til Rogalands framtid

Regional analyse

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier

KNUT VAREIDE, MARIT O. NYGAARD OG LARS UELAND KOBRO

TF-notat nr. 4/2015

Tittel: Reisen til Rogalands framtid
Undertittel: Regional analyse. Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 4/2015
Forfatter(e): Knut Vareide, Marit O. Nygaard og Lars U. Kobro
Dato: 11. februar 2015
ISBN: 978-82-7401-781-8
ISSN: 1891-053X
Pris: 160,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Fotofikset illustrasjonsfoto (Rogaland fylkeskommune)
Prosjekt: Scenarier Rogaland
Prosjektnr.: 20140860
Prosjektleder: Lars U. Kobro
Oppdragsgiver(e): Rogaland fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Rogaland, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Vi har også lagt inn et kapittel om scenarier, der vi ser på mulige utviklingsbaner i Rogaland dersom oljenæringen skulle forsvinne.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996. Han er fagansvarlig for alle Telemarksforskings regionale analyser, inklusiv denne.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013. Hun jobber tett med tallgrunnlaget samme med Vareide. Hun har også deltatt på deler av prosessarbeidet i Rogaland.

Lars Ueland Kobro er statsviter fra Universitetet i Bergen og Oslo, med tilleggstudning i organisasjonsutvikling veiledning fra Høgskolen i Vestfold. Han er prosjektleder for prosjektet «Reisen til Rogalands framtid» hvor denne analyserapporten inngår som en av to rapporter. Lars har fagansvaret for prosessarbeidet i prosjektet.

Forord

Denne rapporten er del 1 av en samlet dokumentasjon i tre rapporter fra prosjektet «Scenarier for Rogaland», som Telemarksforskning har gjennomført for og sammen med Rogaland fylkeskommune høsten og vinteren 2014/2015. Del 2 er TF notat 5/2015 som dokumenterer den deltakerbaserte prosessen over tre samlinger, som utgjorde en sentral del av prosjektet. Del 3 er TF notat 6/2015 som sammenstiller hele prosjektet og peker framover mot forslag til videre arbeid og planlegging.

Prosjektet Scenarier for Rogaland har vært organisert som et deltakerbasert arbeid med framtidsperspektiver for Rogaland-samfunnet. Det har med andre ord vært deltakerne som har skapt prosjektets resultater – men ikke uten tilrettelegging. Den tilretteleggingen er det Martin Kruse fra Instituttet for Fremtidsforskning (Danmark) og undertegnede som har gjort.

Dette notatet følger i hovedsak samme mal som de regionale analysene Telemarksforskning lager for et stort antall regioner, kommuner og fylker. Analysen følger en modellforståelse av hva stedlig attraktivitet er, hva som skaper slik attraktivitet og hvordan ulike drivere for attraktivitet henger sammen. Knut Vareide er hovedarkitekten bak modellen. Han har sammen med Marit O. Nygaard og undertegnede skrevet dette notatet. Modellen presenteres ikke eksplisitt her. Det gjør den i TF notat 6/2015.

Det har ikke vært et mål at prosessen i prosjektet har skullet framskaffe flest mulig sannsynlige eller «sanne» bilder av Rogalands framtid. Scenarier handler om å skape nysgjerrighet og bevissthet om hva framtiden kan føre med seg. Vi vet ganske mye om hva som har ført til at Rogaland er blitt slik det er i dag, langs de indikatorene og samfunnsområdene som har stått sentralt i dette prosjektet. Det betyr at vi kan si en del om hvordan fylket vil utvikle seg dersom betingelsene for utviklingen fortsetter temmelig uendret, dvs. fortsetter å være slik som de er i dag. Dette notatet viser ulike statistikkbaserte scenarier for dette. Notat 5/2015 tar dette videre inn i fortellinger og forestillinger.

Bø, 11. februar 2015

Lars Ueland Kobro

Prosjektleder

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	7
2. Arbeidsplasser	13
3. Bostedsattraktivitet	38
4. Scenarier for framtidig vekst	47
Appendiks	55

Sammendrag

Rogaland er et av fylkene med høyest befolkningsvekt i landet, sammen med Oslo og Akershus. Den høye befolkningsveksten skyldes at innvandringen fra utlandet er høyere enn i resten av landet, og et høyt fødselsoverskudd. Det har vært omtrent like mange som flytter inn til Rogaland fra andre norske fylker som ut.

Rogaland har hatt den klart høyeste arbeidsplassveksten av alle fylkene siden 2000. Det er særlig næringslivet i fylket som har hatt sterk vekst. Antall arbeidsplasser i næringslivet i Rogaland har økt med over 35 prosent siden 2000.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper; basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringerne omfatter primærnæringer, industri, olje- og gassutvinning og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Bransjestrukturen i basisnæringerne forklarer mye av forskjellene i veksten i antall ansatte mellom ulike regioner. Rogaland har dratt nytte av at det er en høy konsentrasjon av vekstbransjer i næringsliv, spesielt olje- og gassutvinning og tjenester til olje og gassutvinning. Veksten i basisnæringerne i Rogaland har imidlertid vært sterkere enn hva som kan forklares av bransjestrukturen alene. Også bransjer som ikke er knyttet til oljenæringen har hatt sterkere vekst i Rogaland enn ellers i landet. Rogaland har dermed framstått som et attraktivt fylke for bedrifter i basisnæringerne, og ikke bare flytt på en gunstig bransjestruktur.

Besøksnæringerne omfatter de bedriftene som er avhengig av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringerne omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringerne, og besøksnæringerne blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Besøksnæringerne i Rogaland har vokst mer enn besøksnæringerne i andre deler av landet. Dette synes å ha sammenheng med den sterke befolkningsveksten i fylket. Rogaland har hatt en nøytral besøksattraktivitet.

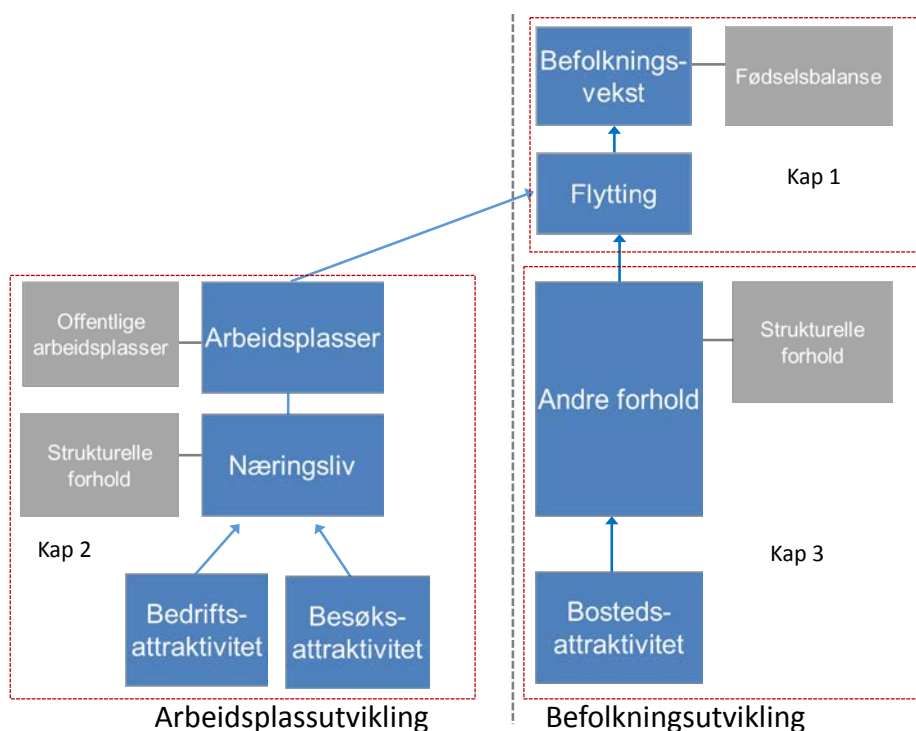
De regionale næringerne består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og består av bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringerne har vokst raskere i Norge enn det besøksnæringerne og basisnæringerne har. De regionale næringerne i Rogaland har vokst langt raskere enn i resten av landet.

Nettoflyttingen til Rogaland, inkludert innvandring, har ikke stått i forhold til arbeidsplassveksten i fylket. Rogaland er et fylke med høy arbeidsmarkedsintegrasjon, noe som er gunstig for å tiltrekke seg innflyttere. Fylket framstår dermed ikke som spesielt attraktivt som bosted. Veksten i Rogaland er drevet av en svært god næringsutvikling. Det har ført til at sysselsettingsandelen i Rogaland er høyest blant fylkene, og økende.

Vi har også sett på hvilken utvikling Rogaland ligger an til å få i fremtiden, dersom de strukturelle trekkene i næringsutviklingen fortsetter. Rogaland har i utgangspunktet flere strukturelle fordeler for å oppnå høy befolkningsvekst, som en høy fødselsbalanse og et tett integrert arbeidsmarked. Rogaland har hatt en stor fordel av å ha mye av bransjer som har hatt sterk vekst, spesielt bransjer knyttet til olje- og gassutvinning. Dersom de strukturelle trekkene hadde fortsatt, ville høy vekst nesten ha vært garantert. Et skifte i de strukturelle trekkene vil imidlertid kunne slå kraftig negativt ut for veksten i fremtiden.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene bak utviklingen vil vi bruke *Attraktivitetsmodellen*. Den har Telemarksforskning utviklet for å forklare drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter fra attraktivitet. Det første handler om drivkrefter som det enkelte sted ikke selv kan gjøre noe med, mens attraktivitet gir rom for egne handlinger på stedet/regionen. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

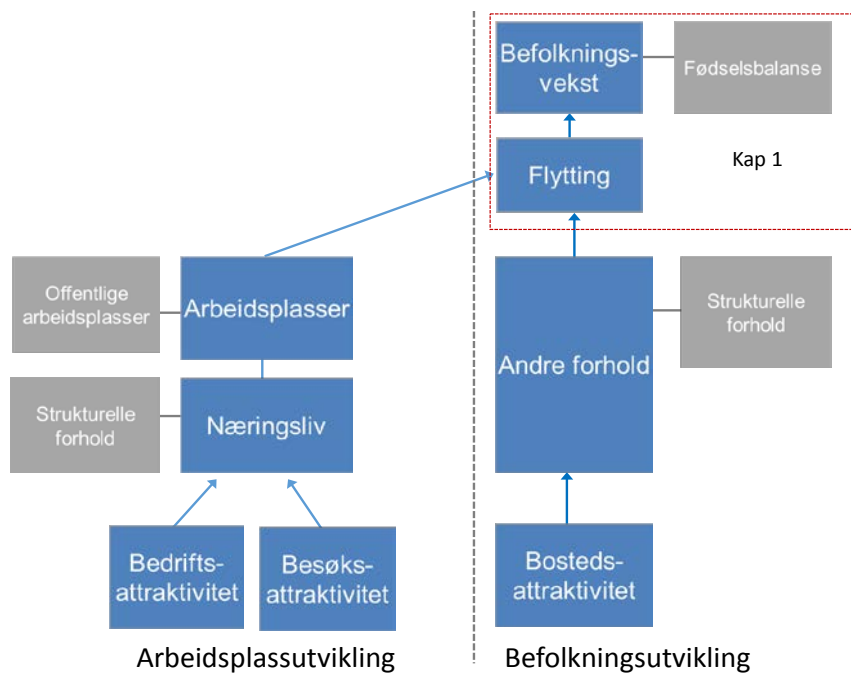

Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over. Vi vil utdype hvordan modellen virker utover i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 3 binder vi sammen arbeids- og befolkningsutviklingen. Vi analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten i sammenheng. Deretter, i kapittel 4, vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise ulike scenarioframskrivninger for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning i Rogaland.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet seinere i rapporten.

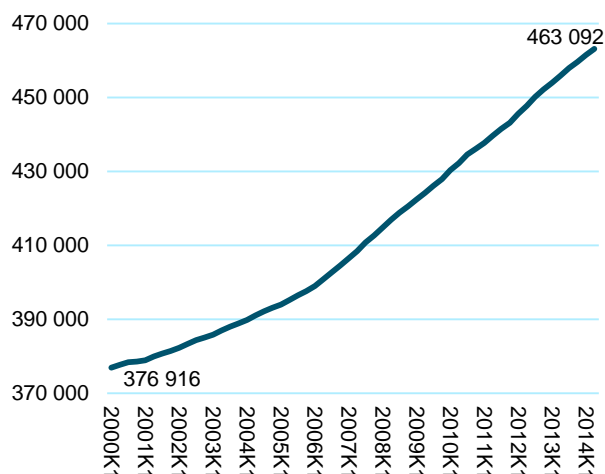
Figur 2: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som forklarer befolkningsvekst.

Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting, inkludert netto innvandring. I analysene beskriver vi fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke av stor betydning å forstå dens bakenforliggende årsaker. Vi vet naturligvis at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling, og at både fruktbarhet og fødselsvillighet blant stedets kvinner spiller inn, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene i vår analyse.

I stedet vil vi fokusere på *nettoflyttingen* (som naturligvis har tilknytningspunkter med forrige poeng, fordi positiv flyttebalanse blant fruktbare kvinner vil kunne påvirke fødselsbalansen. Men i så fall handler det om å påvirke flytting, ikke fruktbarhet.) Steder som ønsker å stimulere befolkningsveksten kan gjøre det ved å fokusere på å tiltrekke seg innflyttere og begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Det er derfor at det er flyttingen som det er behov for å forstå – og i neste omgang påvirke. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengde

Rogaland har hatt en jevn og sterk befolkningsvekst siden 2000. Folketallet kom på slutten av andre kvartal 2014 opp i 436 092 innbyggere.

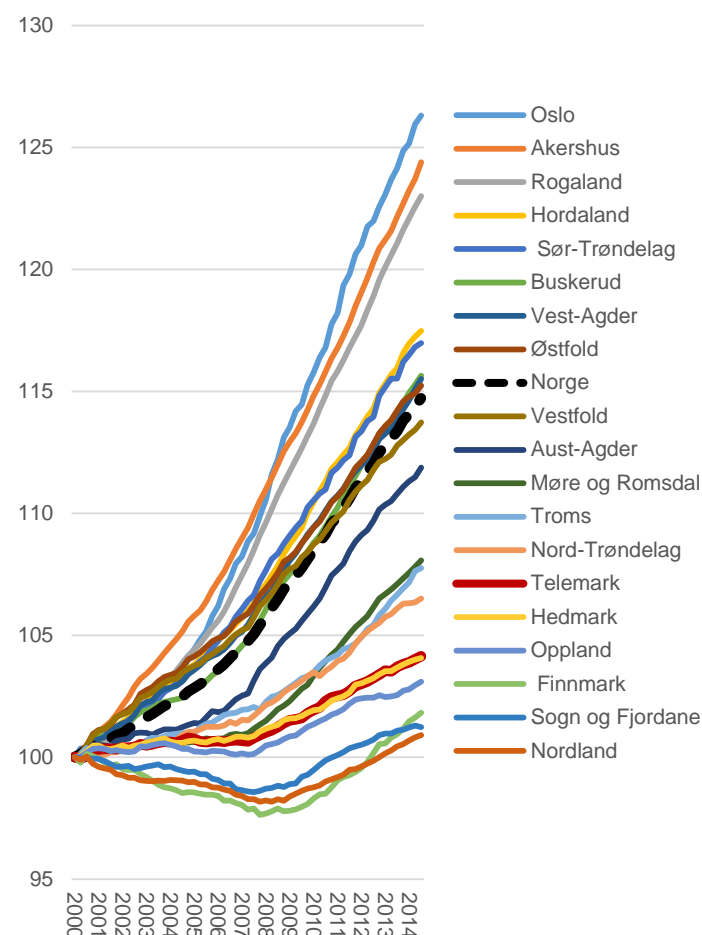
Figur 3: Befolkningen i Rogaland fra 31. mars 2000 til 30. juni 2014

1.1.2 Indeksert vekst

For å sette befolkningsveksten i perspektiv, har vi indeksert befolkningsveksten slik at folkemengden i 2000 = 100 for alle fylkene.

Oslo, Akershus og Rogaland har etter dette, hatt sterkest befolkningsvekst.

Hordaland, Sør-Trøndelag, Buskerud, Vest-Agder og Østfold er fylker som har litt sterkere befolkningsvekst en landet.

Figur 4: Indeksert befolkningsvekst i fylkene og Norge fra 1 jan. 2000 til 1 juli 2014. Antall innbyggere i 2000 = 100.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsutviklingen i Rogaland kan dekomponeres i netto innvandring, fødselsbalanse og innenlands nettoflytting. Det er innvandringen som forklarer mesteparten av befolkningsveksten i Rogaland i perioden etter 2007. Rogaland har også et høyt fødselsoverskudd.

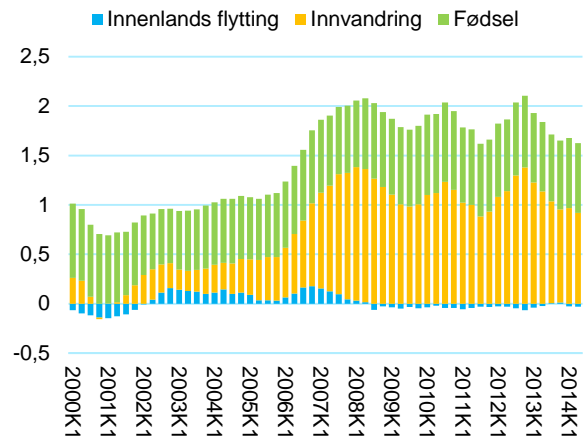
Flyttebalansen mellom Rogaland og andre norske fylker har ligget svært nær null i nesten alle periodene. Det er omtrent like mange som flytter til Rogaland fra andre norske fylker, som den andre veien.

1.1.4 Befolkningsutviklingen i Norge

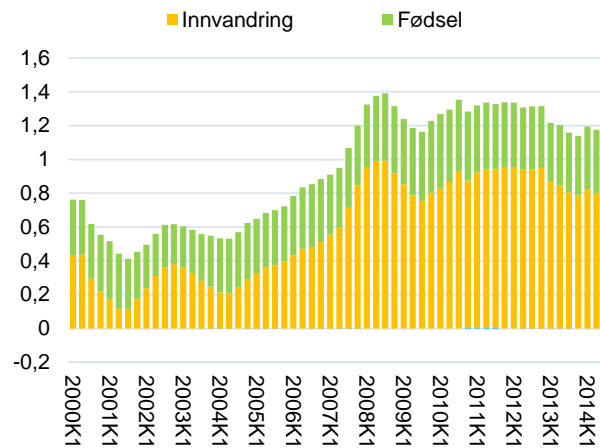
Norge har hatt en høy befolkningsvekst de siste årene på grunn av høy nettoinnvandring. Mesteparten av dette er arbeidsinnvandring. Denne skjøt fart etter EUs utvidelse østover, med fri bevegelse av arbeidskraft som et av EUs viktigste prinsipper. Norges utvikling vises i figuren til høyre. Det er innvandringen som bidrar mest til befolkningsvekst på landsbasis.

1.1.5 Relativ befolkningsutvikling

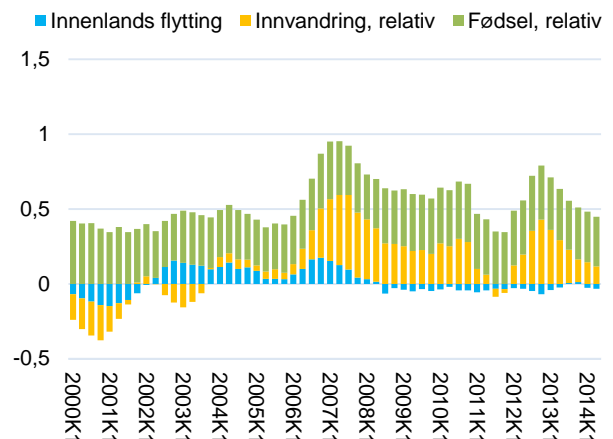
I figur 7 ser vi utviklingen i Rogaland fratrukket utviklingen på landsbasis. Vi kaller dette for *relativ utvikling*. Nullpunktet i grafen viser nasjonalt snitt. Fødselsbalansen i Rogaland er mye høyere enn fødselsbalansen i landet som helhet, og bidrar mye til at fylket får en sterkere befolkningsvekst enn snitt for landet som helhet. Innenlands flyttebalanse for Rogaland har den siste perioden vært lavere enn landsgjennomsnittet. Rogaland har hatt høyere nettoinnvandring enn resten av landet etter 2004, før det var den lavere.

Figur 5: Årlige, prosentviser befolkningsendringer målt hvert kvartal i Rogaland, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring.

Figur 6: Årlige, prosentviser befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring.

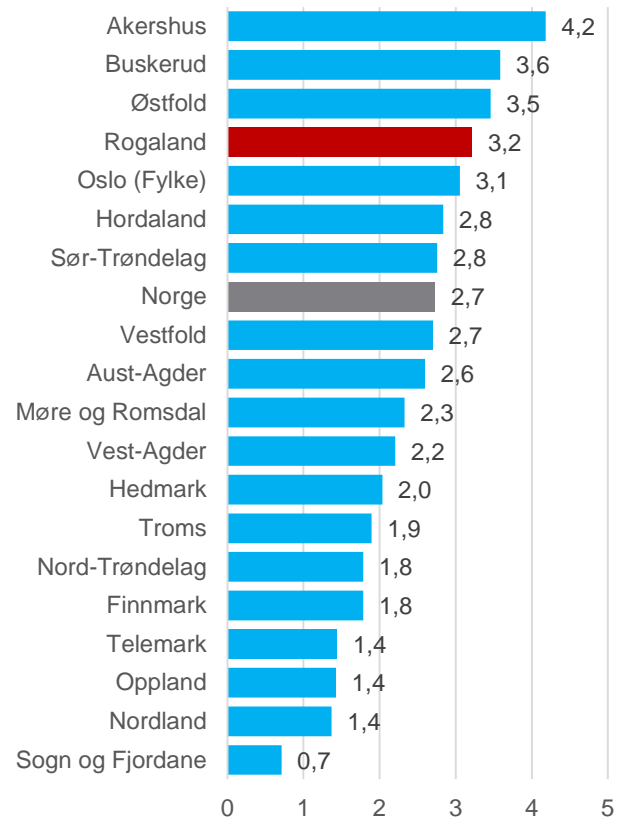
Figur 7: Befolkningsutviklingen i Rogaland relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.6 Nettoflytting i fylkene

På de forrige sidene så vi hvordan utviklingen i Rogaland er dekomponert i innenlands flytting, innvandring og fødselsbalanse. I regional utvikling er vi spesielt opptatt av flyttingen. Fødselsbalansen er det ikke stort å gjøre med, mens vellykkede vekstfremmende regionalutviklingstiltak vil komme til syne i flyttebalansen. Vi er derfor spesielt opptatt av det vi kaller for relativ flytting. Relativ flytting er nettoflytting til kommunen fratrukket nettoinnvandringen til Norge, på landsbasis.

Figur 8 viser nettoflyttingen til fylkene og til Norge for den siste treårsperioden. Norge har en netto innvandring på 2,7 prosent i denne perioden. Sju fylker har hatt en netto innflytting høyere enn dette. Alle fylkene har hatt netto innflytting når innvandringen regnes med. Situasjonen ville ha sett vesentlig annerledes ut uten de siste års store arbeidsinnvandring.

Rogaland er nummer fire. Både Buskerud og Østfold har høyere nettoflytting enn Rogaland, men disse fylkene har ikke det høye fødselsoverskuddet som Rogaland har, og har dermed svakere befolkningsvekst.

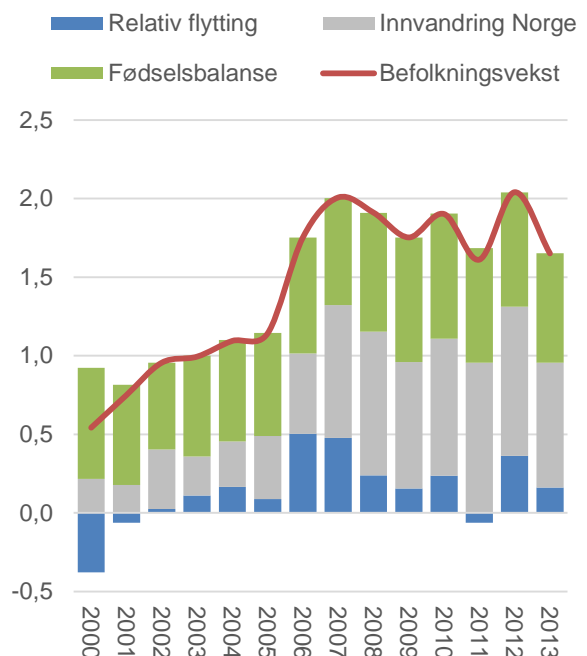

Figur 8: Nettoflytting i fylkene fra 2010 til 2013.

1.1.7 Relativ flytting i Rogaland over tid

Utviklingen til den relative flyttingen i Rogaland over tid, vises i figur 9.

Den relative flyttingen har variert noe. I 2011 var den relative nettoflyttingen til Rogaland negativ, men den har vært positiv de siste to årene. Befolkningsveksten i Rogaland er dermed først og fremst skapt av eget fødselsoverskudd og at Rogaland får sin relativt store andel av arbeidsinnvandringen til Norge.

Figur 9: Den årlige prosentvise befolkningsveksten i Rogaland dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

1.1.8 Folkemengde i regionene

Rogaland er delt inn i fire regioner, Dalane, Haugesundregionen, Ryfylke og Stavangerregionen (Stavangerregionen er i en del plansammenhenger i Rogaland kalt for Jæren-regionen).

Inndelingen som viser regioninndelingen er lagt ved på siste side.

1.1.9 Befolkningsvekst i regionene

Stavangerregionen er befolkningsmessig størst, og den har også økt mest. Haugesundregionen er nest størst. Befolkningsveksten i Haugesundregionen har vært omtrent som befolkningsveksten på landsbasis.

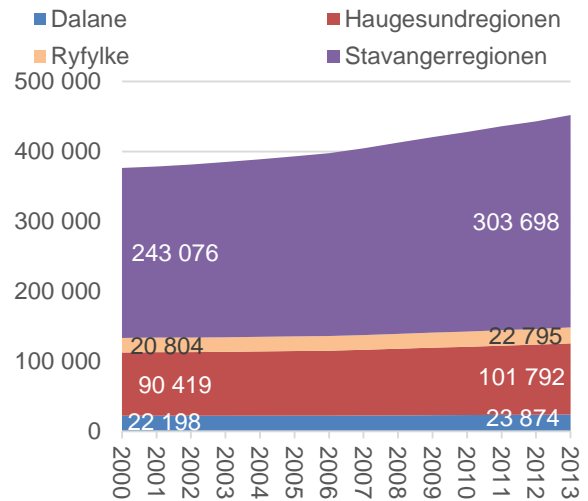
Ryfylke og Dalane er små sammenliknet med Stavanger- og Haugesundregionen. Begge regionene har vokst, men veksten har vært under den nasjonale veksten i perioden fra 2000 til 2014.

1.1.10 Nettoflytting i regionene

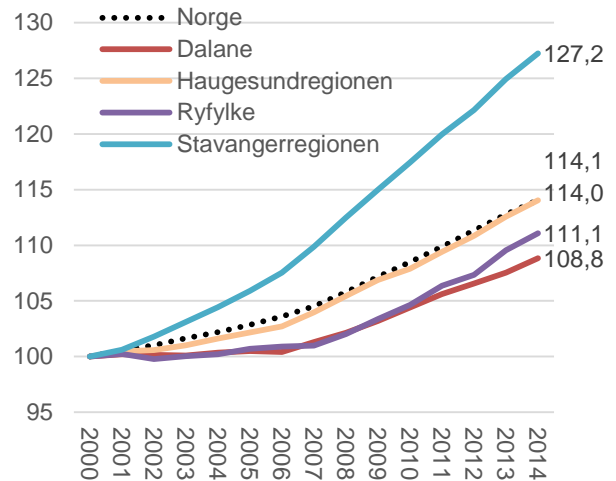
På forrige side så vi at nettoflyttingen til Rogaland har vært høy i den siste treårsperioden, høyere enn nettoflyttingen på landsbasis.

Det er først og fremst nettoflyttingen til *Stavangerregionen* som bidrar til Rogalands samlede høye nettoflytting. Nettoflyttingen til Ryfylke har imidlertid også vært høy den siste treårsperioden.

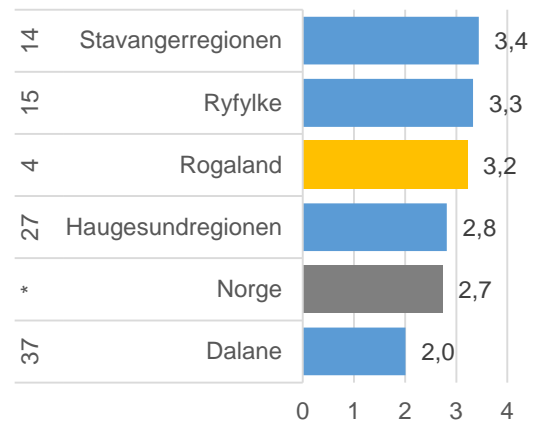
Bare Dalane har hatt en nettoflytting som ligger under snittet for landet som helhet. Selv om nettoflyttingen til Dalane er under landsgjennomsnittet, rangerer likevel Dalane over middels blant alle norske regioner med hensyn til nettoflytting. Norge er delt inn i 84 regioner, og Dalanes nettoflytting er rangert som nummer 37, dvs. over middels.

Figur 10: Folkemengden i regionene i Rogaland fra 2000 til 2013.

Figur 11: Indeksert befolkningsvekst i regionene i Rogaland fra 2000 til 2013. Antall innbyggere i 2000 =100.

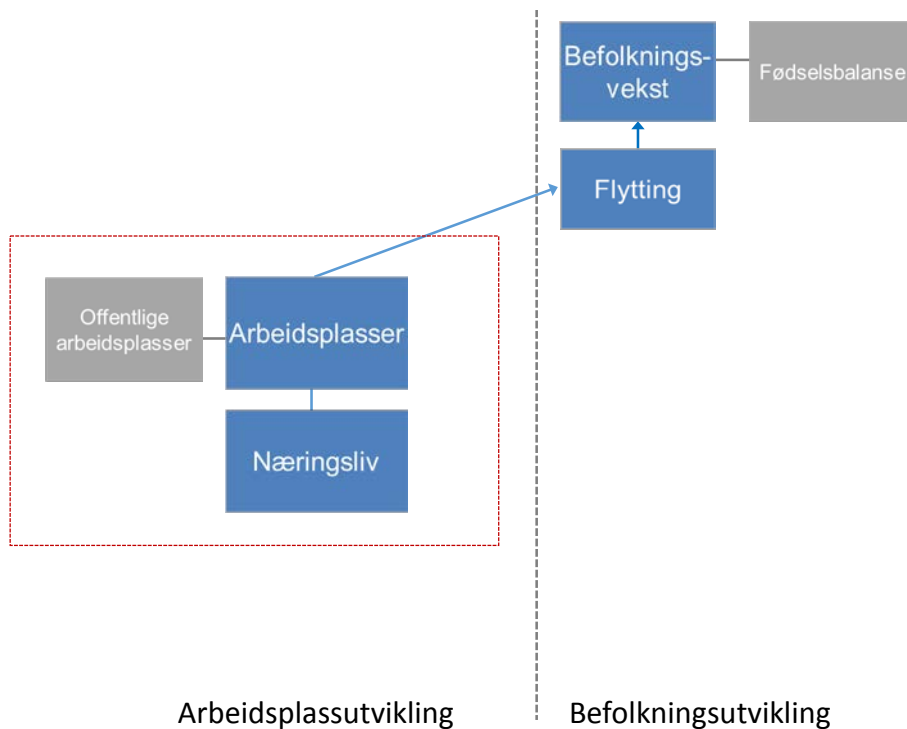
Figur 12: Nettoflytting i prosent av folketallet til regionene i Rogaland fra 2010 – 2013, rangering blant

landets 84 regioner. Fylket er rangert blant landets 19 fylker.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet beskriver og analyserer vi utviklingen arbeidsplassutviklingen.

Arbeidsplassutviklingen utgjør, sammen med befolkningsutviklingen, de to mest sentrale størrelsene for å forstå den regionale utviklingen. Vi starter med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet og sektorvis, deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg over tid. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet i jakten på å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold og innsats selv, i regionen.

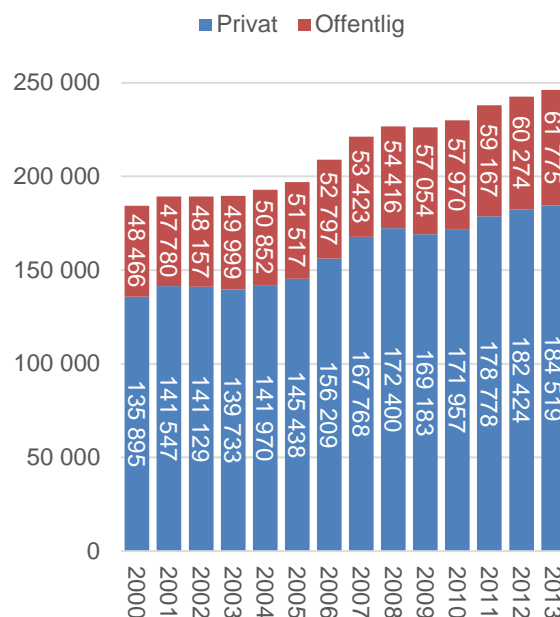
Figur 13: Attraktivitetsmodellen – med fokus på arbeidsplassutviklingen.

Vi starter denne gjennomgangen med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen i fylket. Deretter ser vi nærmere på utviklingen i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Det var 184 519 ansatte i næringslivet i Rogaland på slutten av 2013. I 2000 var tallet 135 895.

Det har også vært en kraftig vekst i antall ansatte i offentlig sektor, fra 48 466 i 2000 til 61 775 i 2013.

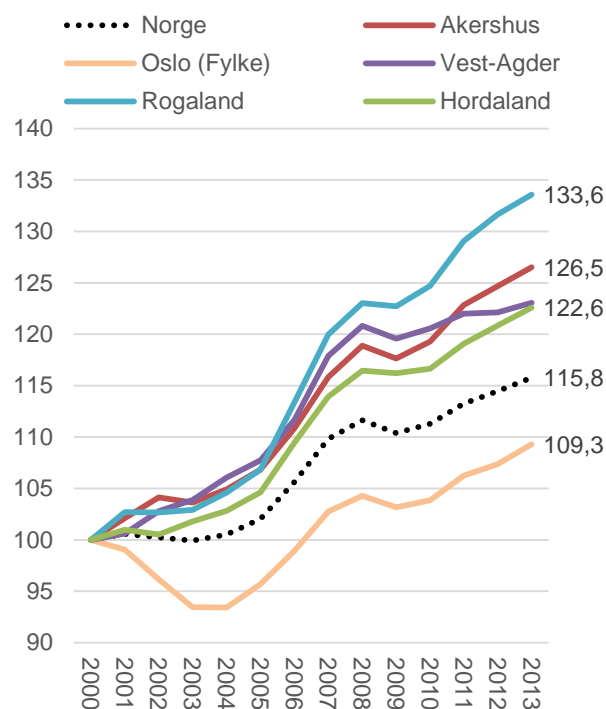

Figur 14: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Rogaland fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert arbeidsplassvekst i fylkene

Utviklingen i antall arbeidsplasser over tid er vist i figuren ved siden av. Vi har også vist referanser til utviklingen i Akershus, Oslo Hordaland, Vest-Agder og Norge samlet.

Antall arbeidsplasser i Norge økte med 15,8 prosent fra 2000 til 2013. I Rogaland har det vært en vekst på 33,6 prosent i samme periode. Ingen andre fylker kan vise til samme arbeidsplassvekst i denne perioden. Fylker som Akershus, Vest-Agder og Hordaland har også hatt sterk vekst, men langt fra samme bevegelse som Rogaland.

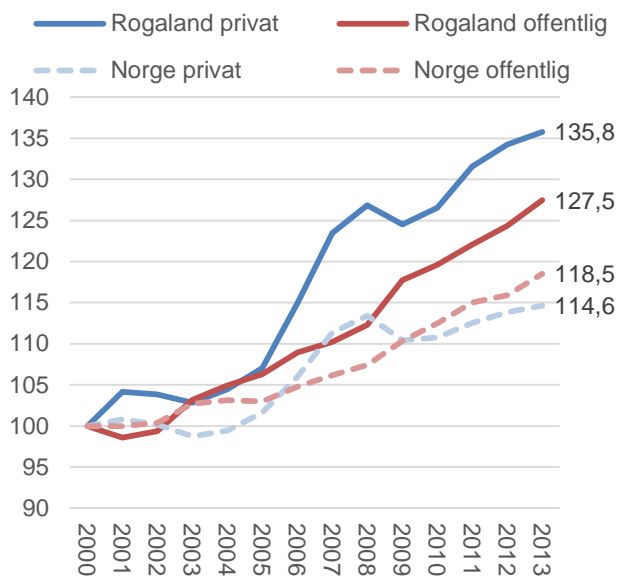
Figur 15: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.2 Vekst i privat sektor

Figuren til høyre viser den indekserte arbeidsplassveksten i offentlig og privat sektor i Rogaland og Norge fra 2000 til 2013. På landsbasis er det offentlig sektor som har vokst mest. Veksten i offentlig sektor på landsbasis har vært på 18,5 prosent, mens næringslivet har hatt en vekst på 14,6 prosent siden 2000.

I Rogaland er det derimot næringslivet som vokser mest. Det er 35,8 prosent flere ansatte i næringslivet i Rogaland i 2013 enn det var i 2000.

Offentlige arbeidsplasser i Rogaland vokser også raskt. Det har blitt 27,5 prosent flere arbeidsplasser i det offentlig i fylket siden 2000.

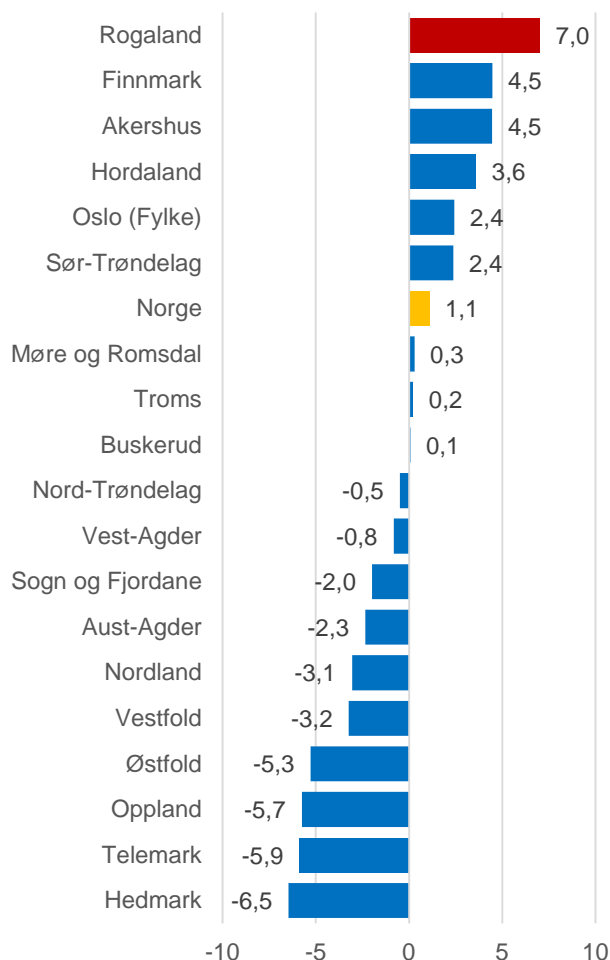
Figur 16: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Rogaland og Norge, fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.2.1 Vekst i privat sektor i fylkene etter finanskrisen

Figur 17 viser veksten i privat sektor i fylkene etter finanskrisen, fra slutten av 2008 til slutten av 2013.

Rogaland har hatt sterkest vekst i antall ansatte i næringslivet, noe foran Finnmark. - Akershus, Hordaland, Oslo og Sør-Trøndelag er også fylker med sterkere vekst i næringslivet enn snittet for Norge.

Rogaland har hatt en vekst i antall ansatte i næringslivet på sju prosent i denne perioden, noe som er langt over Finnmark på andreplass med 4,5 prosent.

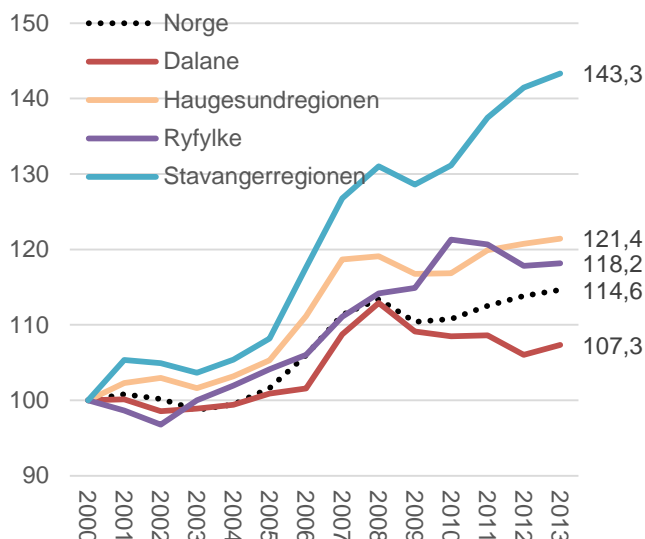

Figur 17: Arbeidsplassvekst i privat sektor i fylkene og Norge, 2008-2013.

2.2.2 Næringslivsvekst i regionene

Dersom vi ser på næringsutviklingen i regionene i Rogaland, ser vi at bildet et nyansert.

Stavangerregionen har hatt en vekst i antall ansatte i næringslivet på 43,3 prosent fra 2000 til 2013. Haugesundregionen og Ryfylke har begge hatt vekst godt over landsgjennomsnittet. Dalane har hatt bare halvparten av veksten i landet, og har også hatt nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2008 til 2013.

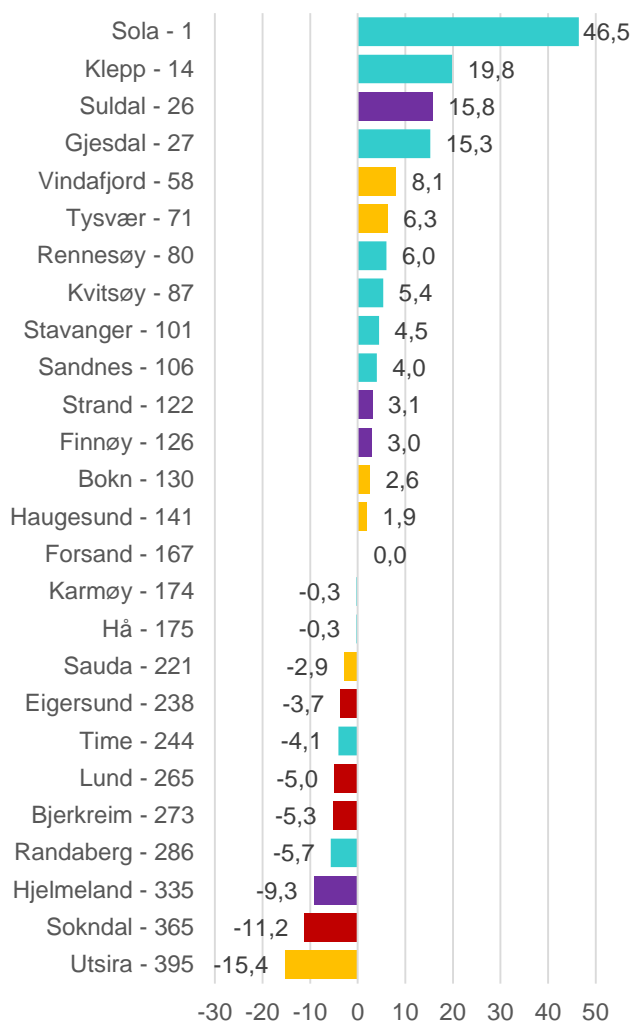
Figur 18: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i regionene i Rogaland. 2000=100.

2.2.3 Næringslivsvekst i kommunene

Av fylkets kommuner har Sola hatt høyest vekst i antall ansatte i næringslivet siden 2008. I Sola har antall ansatte i næringslivet vokst med 46,5 prosent! Vi ser da også at Sola er rangert som nummer 1 av alle de 428 kommunene i landet. Tallet etter kommunenavnet viser rangering blant 428 norske kommuner. Ingen andre norske kommuner har med andre ord hatt så sterk arbeidsplassvekst i denne perioden.

Også Klepp, Suldal og Gjesdal har hatt sterk vekst, mellom 15 og 20 prosent etter 2008.

Men også enkelte kommuner i Rogaland har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet etter 2008. Størst nedgang hadde Utsira, Sokndal og Hjelmeland.

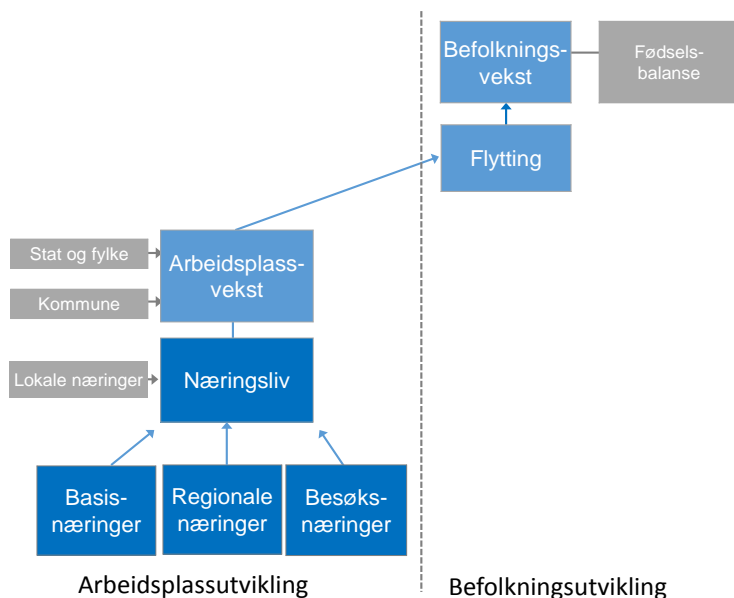

Figur 19: Prosentvis vekst i antall ansatte i næringslivet fra 2008 til 2013. Regionene er gruppert i farger som i grafen over.

2.3 Næringstyper

Vi har til nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet fordi det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er først og fremst næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til lokal/regional vekst. Kommuner og regioner har derfor en *næringspolitikk*, sjeldent en arbeidsmarkedspolitikk.

Figur 20: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt strategiske formål har vi delt næringslivet inn i fire næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringerne produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Produksjon og marked befinner seg atskilt. Primærnæringer, som landbruk og gruver, samt industri, tilhører basisnæringerne. Samtidig er det en hel del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringerne regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringerne mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringerne inkluderer all turisme og reiseliv, men det omfatter også butikkhandel og en del personlige tjenester. Både stedets egne innbyggere og tilreisende er derfor kunder hos besøksnæringerne.

De *regionale* næringerne består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Dette er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringerne i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringerne men at størrelsen på den regionale befolkningen spiller vesentlig inn.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som private barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale private næringerne er som regel substitutter for offentlige tjenester, de er en direkte funksjon av at det bor folk på stedet. Det er ikke arbeidsplasser knyttet til lokale næringer på Filefjell. I analysene framover slår vi derfor kommunal sektor og lokale næringer sammen. Fordi de lokale næringerne regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.3.1 Bransjer

I tabellen nedenfor ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør stedets samlede næringsliv, og som vi derfor ønsker å analysere og forstå.

Cellene markert med blått betyr at de har et forholdsvis høyt tall i nasjonal målestokk, mens cellene med rødt betyr at det er et forholdsvis lavt tall. På den måten kan vi raskt se hvilke bransjer som har mange arbeidsplasser. Blir tallene stadig mørkere blå, har de en vekst – blir de stadig rødere, har de en nedgang. Utviklingen er sterkere dess mer fargen endres.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Rogaland.

Næring	SubNæring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	5 497	5 318	5 918	5 463	5 370	5 360
		Næringsmidler	5 252	5 100	5 214	5 029	4 765	4 805
		Olje og gass utvinning	6 692	7 557	8 681	10 291	11 142	11 460
		Prosessindustri	1 976	2 233	2 207	1 509	1 439	1 400
		Verkstedindustri	14 098	14 572	17 226	14 345	15 126	15 926
	Natur	Fisk	853	768	683	726	703	706
		Gruve	634	635	668	816	855	847
		Landbruk	5 985	5 304	4 750	4 311	3 826	3 715
	Tekn tjenester	Olje og gass	3 901	3 947	7 474	11 685	13 359	13 591
		Teknisk/vitenskap	4 453	5 623	6 848	8 031	8 243	8 819
Tele og IKT		2 478	3 194	4 195	4 695	5 063	5 263	
Besøk		Aktivitet	3 607	3 847	4 775	4 994	4 932	4 788
		Handel	18 518	20 059	22 188	22 028	21 903	21 817
		Overnatting	1 898	1 775	2 101	2 192	2 125	2 141
		Servering	3 668	3 798	4 190	4 096	4 074	4 143
Lokal		Lokal	5 604	7 238	8 619	9 544	9 427	9 813
Regional		Agentur og Engros	7 317	7 324	8 916	8 535	8 703	8 620
		Bygg og anlegg	10 857	12 808	16 785	18 531	18 655	19 357
		Diverse	8 640	9 114	10 459	10 322	10 258	9 962
		Finans, eiendom, uteie	4 357	5 152	5 745	5 760	5 789	5 613
		Forr tjenesteyting	5 344	5 709	7 917	9 022	9 461	9 711
		Transport	10 765	10 108	10 088	10 223	10 373	10 402
		Utleie av arbeidskraft	3 501	4 255	6 753	6 630	6 833	6 260
Totalsum			135 895	145 438	172 400	178 778	182 424	184 519

Basisnæringene deles i tre ulike sub-næringer: industri, natur og teknologiske tjenester, se kolonne lengst til venstre. Det er mange arbeidsplasser innen olje- og gassutvinning og verkstedindustrien, men få i prosessindustrien i Rogaland. Antall ansatte i olje og gass-utvinning har nesten fordoblet seg fra 2000 til 2013. Verkstedindustrien har også hatt vekst. Verkstedindustrien er en mangfoldig bransje, og deler av verkstedindustrien er knyttet til utstyr til olje- og gassutvinning. Tradisjonell industri, som næringsmidler, prosessindustri og annen industri (møbler m.m.), har hatt nedgang i Rogaland, som i de fleste andre fylker.

De naturbaserte næringene er ganske små i Rogaland. Det er ganske få arbeidsplasser innen fiske og gruvedrift. Av bransjer innen naturbaserte næringer, er det landbruket som har flest arbeidsplasser. Men antall arbeidsplasser i landbruket har gått kraftig ned. Dette gir anledning til å understreke et viktig poeng med analysene. Det er sysselsettingseffekten i hver bransje vi måler og kommenterer, ikke lønnsomheten eller andre bedriftsøkonomiske nøkkeltall. I og med at vi i dette prosjektet er opptatt av regional utvikling, ikke bedriftsutvikling isolert sett, fokuserer vi på den delen av næringsutviklingen som har størst betydning for regionenes eksistens: folk.

Det har vært en sterk vekst i antall arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene i fylket, spesielt innen tjenester til olje og gass, som er mer enn tredoblet fra 2000 til 2013.

Innenfor besøksnæringene er det butikkhandel som er desidert størst. Alle bransjene innen besøksnæringene har hatt sterk vekst i Rogaland fra 2000 til 2013. I og med at egen befolkning er en viktig kundegruppe for besøksnæringene, ser vi her noen tydelige positive effekter av befolkningsveksten i Rogaland, samlet sett.

De regionale næringene inkluderer bransjer som bygg- og anlegg og transport, men også «kontoryrker» som forretningsmessig tjenesteyting og finans. De regionale næringene er jevnt over store. Antall ansatte i bygg og anlegg har nesten fordoblet seg fra 2000 til 2013. Også forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom har hatt kraftig vekst.

Tabellen viser at Rogaland har et mangfold av bransjer, med mange arbeidsplasser i mange ulike bransjer og næringstyper. Rogaland er kjent som «oljefylket», men har også mange bedrifter og mange arbeidsplasser i andre bransjer.

2.3.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

De to diagrammene til høyre viser at Rogaland skiller seg fra landet som helhet med sin store andel arbeidsplasser i basisnæringene. På motsatt side ser vi at andelen arbeidsplasser i fylkeskommunal og statlig sektor er forholdsvis liten.

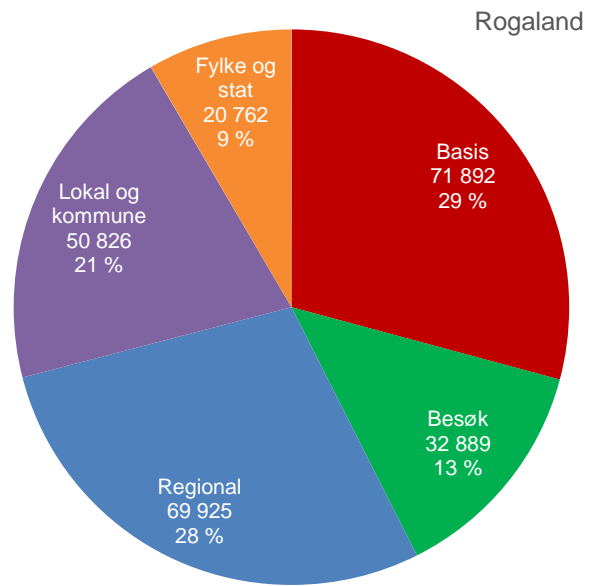
Basisnæringene stod for 29 prosent av arbeidsplassene i Rogaland i 2013. På landsbasis utgjør basisnæringene 19 prosent av arbeidsplassene.

De regionale næringene er også store, og utgjør 28 prosent av arbeidsplassene. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst.

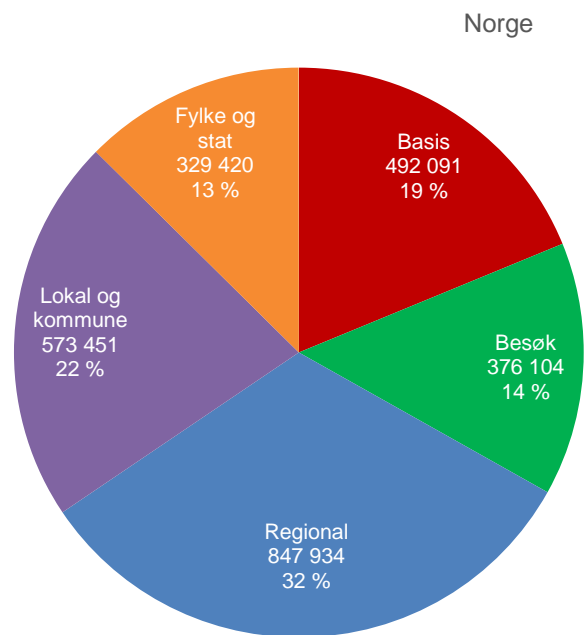
Besøksnæringene utgjorde 13 prosent av arbeidsplassene i Rogaland i 2013. Andelen er litt lavere enn andelen på landsbasis.

Kommunal sektor og de lokale næringene utgjør som nevnt, en litt lavere andel i Rogaland enn på landsbasis.

Arbeidsmarkedet i Rogaland kjennetegnes dermed at en høy andel næringsliv og en tilsvarende forholdsvis liten andel offentlige arbeidsplasser.

Figur 21: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Rogaland i 2013.

Figur 22: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013.

2.3.3 Indeksert arbeidsplassvekst

I figurene til høyre ser vi indeksert vekst i de ulike næringstypene og sektorene i henholdsvis Rogaland og Norge.

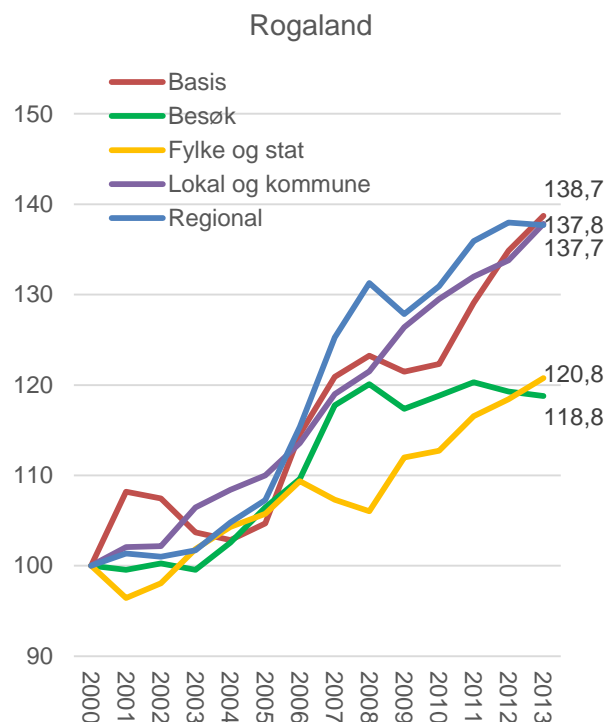
Mens det er basisnæringene som har vokst *minst i landet som helhet*, er det basisnæringene som har vokst *mest i Rogaland* fra 2000 til 2013. I 2013 var det 38,7 prosent flere arbeidsplasser i basisnæringene i Rogaland enn i 2000. Det er utviklingen i industrien og de teknologiske tjenestene som står for den sterke veksten.

De regionale næringene har vokst nesten like mye i Rogaland. De regionale næringene har hatt en sterk vekst på landsbasis, men veksten har vært enda mye sterkere i Rogaland.

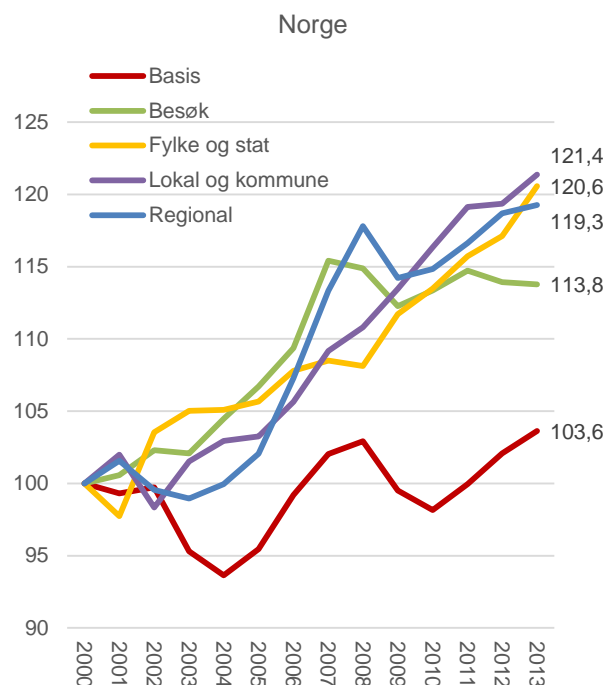
I 2013 var det 18,8 prosent flere arbeidsplasser i besøksnæringene enn det var i 2000. Det var sterke vekst fram til 2008. Etter 2008 har antallet arbeidsplasser i besøksnæringene vært noenlunde stabilt. Også på landsbasis var veksten i besøksnæringene kraftigst fram til finanskrisen, og deretter har antallet vært forholdsvis stabilt. Veksten i besøksnæringene har vært høyere i Rogaland enn i landet som helhet.

Veksten i fylkeskommunal og statlig sektor har vært omtrent like høy i Rogaland som på landsbasis. Antall arbeidsplasser i kommunal sektor og de lokale næringene har økt mer i Rogaland enn i landet som helhet.

Utviklingen i Rogaland kjennetegnes dermed av at «alt» har vokst raskere enn ellers i landet.

Figur 23: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Rogaland fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

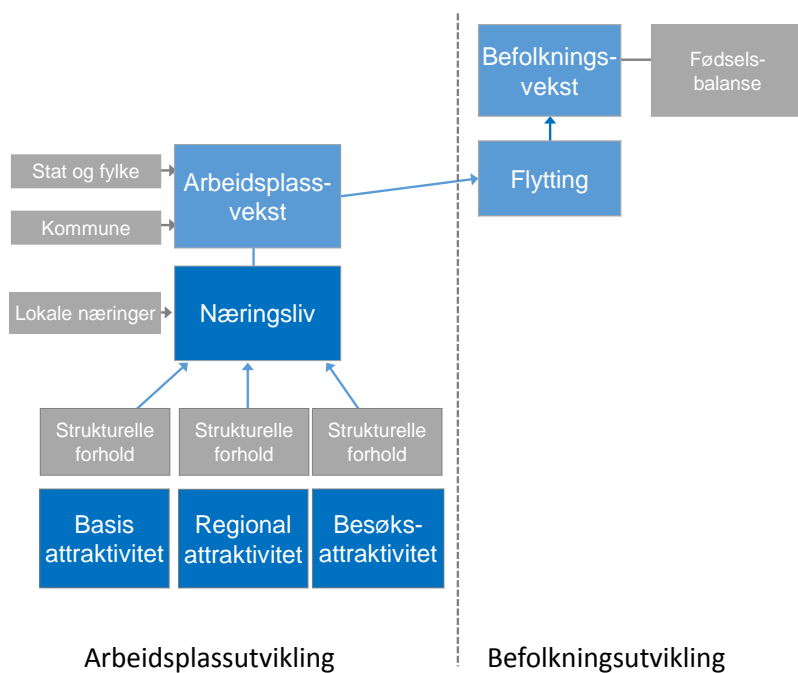

Figur 24: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen? Har Rogaland gjort dette sely, eller er det mest «flaks»?

Som vi så, hadde Rogaland en sterkere vekst enn ellers i landet innenfor alle næringstyper. I dette kapittelet vil vi prøve å avdekke årsakene til dette.

Figur 25: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som omhandler arbeidsplassutvikling. Næringslivet inndeles i næringstyper. Veksten i næringstyper skyldes strukturelle forhold eller attraktivitet.

I resten av dette kapittelet vil vi analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold (eksogene faktorer), og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold (endogene faktorer). Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Strukturelle forhold, slik som brobygging/jernbaneutvikling, bransjesammensetting og annet, er opplagt viktige endringsfaktorer for steders vekst/nedgang. Poenget er at beslutningene og de viktigste premissene for å skape endringer i slike faktorer, ligger utenfor regionen. Det kan naturligvis øves press, politisk påvirkning, lobbyvirksomhet etc. Men dette er i så fall andre strategier enn det regionen/stedet selv rår over og kan gjøre noe med. Det er innsats på dette siste området man lager planer for, slik denne rapporten er forankret i. Det er derfor vi i våre analyser – ikke overser betydningen av – men unnlater å fokusere på forklaringskraft og strategisk håndtering av eksterne strukturpåvirkninger.

En utvikling som kan forklares fullt ut av stedets/regionens strukturelle forhold, sier vi er «som normalt» for regionen. Det betyr at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Hvis utviklingen er *bedre* enn de strukturelle forutsetningene tilsier, vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Det kan skyldes at det er et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, eller det kan skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Men det kan også være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning for utviklingen, som likevel ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor bare gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap og lokale prosesser på stedet.

2.5 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er en strukturell komponent som har stor betydning for utviklingen alle steder, spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt. Hvilke bransjer har da Rogaland mye av, relativt sett i forhold til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi *lokaliseringkvotienter* (LQ).

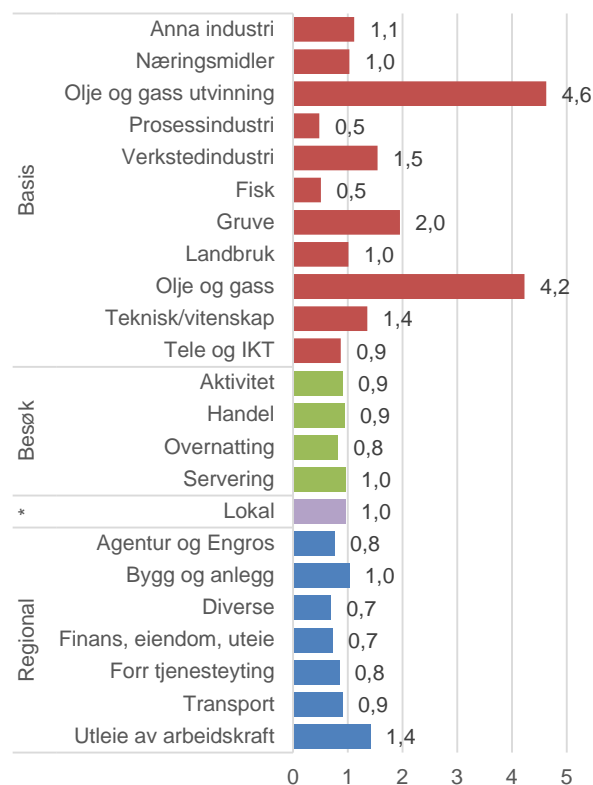
LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er mindre enn «normalt» for landet, av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, betyr det dermed at andelen arbeidsplasser på stedet er like høy som i landet som helhet.

Andelen arbeidsplasser innen olje- og gassutvinning og olje- og gassrelaterte teknologiske tjenester er mer enn fire ganger så høy i Rogaland enn i landet som helhet. Figur 27 viser arbeidsplassveksten i de ulike bransjene på landsbasis. Det er nettopp bransjer med høy LQ i Rogaland som har vokst mest på landsbasis. Rogaland er dermed i en *svært heldig posisjon* i og med at fylket har mye av sitt næringsliv i vekstbransjer.

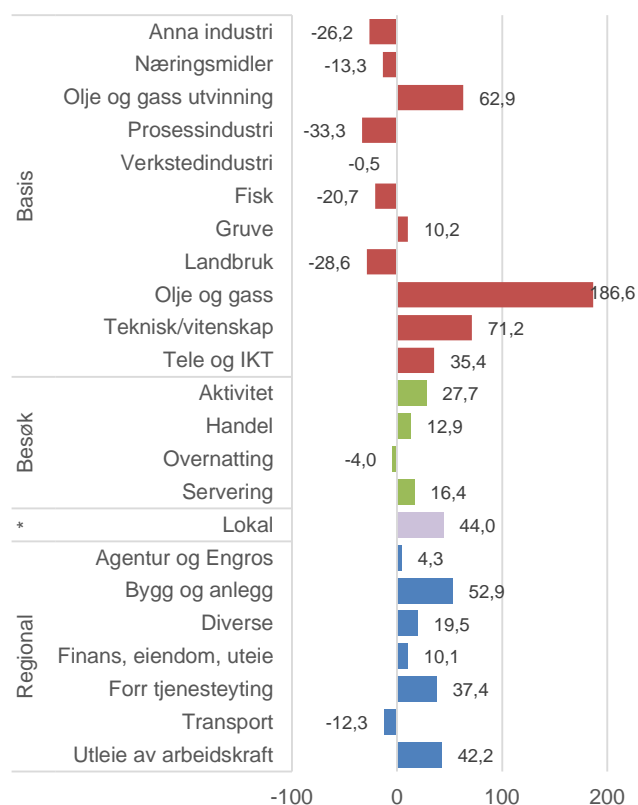
Rogaland har forholdsvis høye andeler arbeidsplasser innen gruvedrift og tekniske og vitenskapelige tjenester, bransjer med vekst på landsbasis. Rogaland har imidlertid også forholdsvis store andeler av sitt næringsliv knyttet til industri, f.eks. verkstedindustrien og «anna industri». Dette er næringer med nedgang på landsbasis.

Andelen arbeidsplasser innen de øvrige bransjene er stort sett lavere enn i landet som helhet.

Det er Rogalands høye sysselsettingsandel innen olje og gass som skiller fylket mest fra landet som helhet, og som har bidratt til gode strukturelle forhold for arbeidsplassvekst.

Figur 26: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Rogaland, 2013.

Figur 27: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.6 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen over hele Norge. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene et stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og at de ikke er begrenset av etterspørsel i egen region.

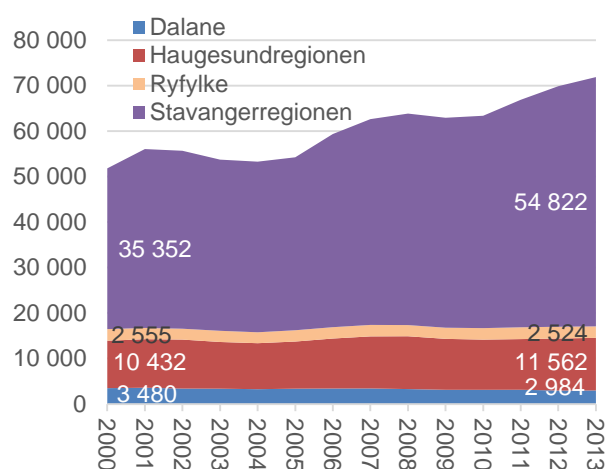
Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Rogaland i 2000 og 2013. Tabellen viser endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser ser vi hvordan veksten bidrar i forhold til samlet sysselsetting.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Rogaland i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Rogaland og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Industri	Anna industri	5 497	5 360	-137	-2,5	0,0	-0,8
	Næringsmidler	5 252	4 805	-447	-8,5	-0,1	-0,3
	Olje og gass utvinning	6 692	11 460	4 768	71,2	1,3	0,4
	Prosessindustri	1 976	1 400	-576	-29,1	-0,2	-0,7
	Verkstedindustri	14 098	15 926	1 828	13,0	0,5	0,0
Natur	Fisk	853	706	-147	-17,2	0,0	-0,2
	Gruve	634	847	213	33,6	0,1	0,0
	Landbruk	5 985	3 715	-2 270	-37,9	-0,6	-0,7
Tekn tjenester	Olje og gass	3 901	13 591	9 690	248,4	2,6	1,0
	Teknisk/vitenskap	4 453	8 819	4 366	98,0	1,2	1,3
	Tele og IKT	2 478	5 263	2 785	112,4	0,7	0,7
Totalsum		51 819	71 892	20 073	38,7	5,3	0,8
Sysselsatte		379 332	493 674	114 342	30,1		

Antall arbeidsplasser i basisnæringene har økt i Rogaland fra 2000 til 2013, med 20 073. Dette tilsvarer 5,3 prosent av sysselsettingen, en andel som er mye høyere enn andelen nasjonalt. Veksten i oljerelatert virksomhet har langt på vei veid opp for nedgangen i landbruket, næringsmiddelindustrien og prosessindustrien.

Figuren til høyre viser antall arbeidsplasser i basisnæringene i fylkets regioner. Stavangerregionen har hatt en markant vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Utviklingen i de øvrige regionene har vært mer stabil.

Figur 28: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene i Rogaland fra 2000 til 2013.

2.6.1 Indeksert vekst

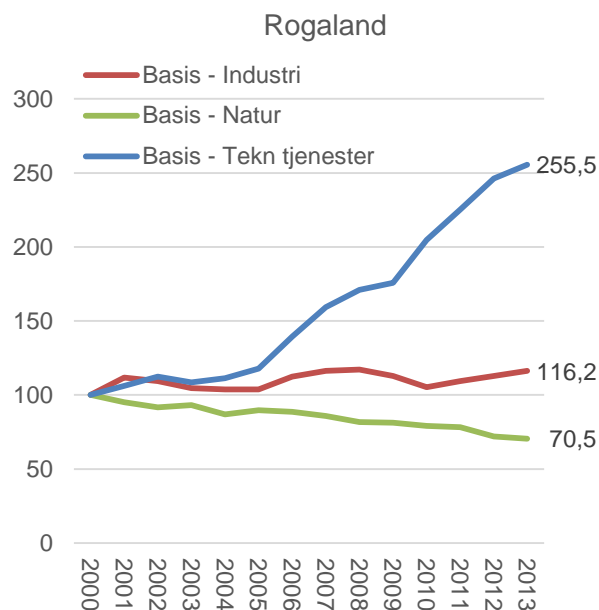
I figuren til høyre viser vi den indekserte arbeidsplassveksten i basisnæringene i Rogaland, mens figuren under viser utviklingen nasjonalt.

Trenden på landsbasis er entydig: De teknologiske tjenestene har hatt sterk arbeidsplassvekst, mens landbruket har hatt sterk nedgang. Antall arbeidsplasser i landbruket har blitt redusert med en fjerdedel i Norge fra 2000 til 2013. I Rogaland har antall arbeidsplasser i landbruket blitt redusert med nesten 30 prosent.

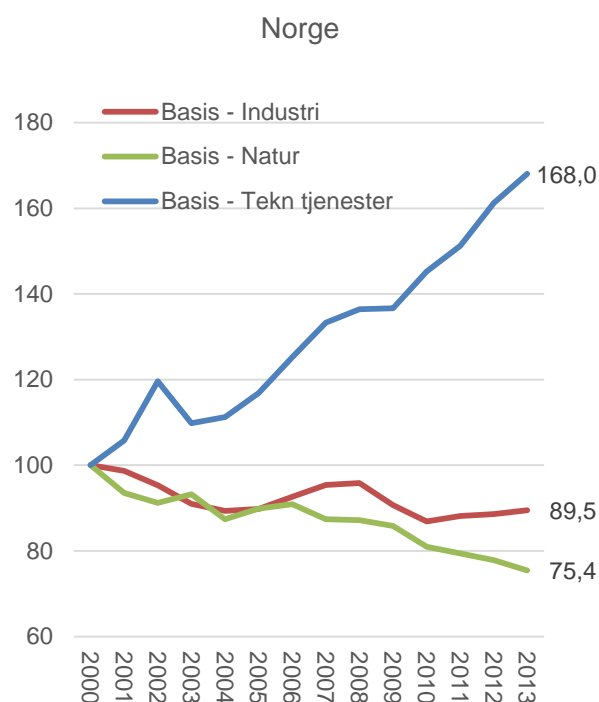
Mens industrien har hatt nedgang på landsbasis, har antall arbeidsplasser innen industrien vokst med 16,2 prosent i Rogaland.

Det er utviklingen i de teknologiske tjenestene som har vært mest framtreddende, både i Rogaland og nasjonalt. På landsbasis har antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene økt med 68 prosent. I Rogaland har veksten vært på hele 155,5 prosent!

Tabellen på forrige side viste at det har vært høy prosentvis vekst i samtlige bransjer i de teknologiske tjenestene. Det er veksten innen tjenester til olje og gass som har gitt sterkest vekstimpulser.

Figur 29: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Rogaland, 2000-2013.

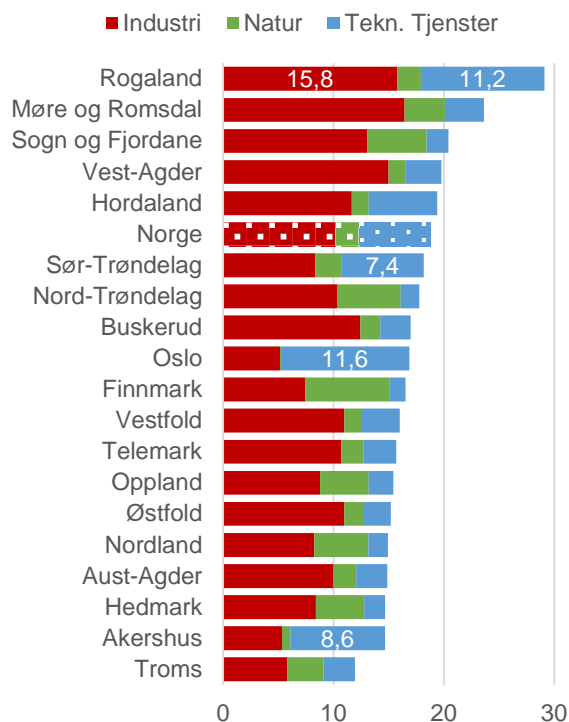
Figur 30: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013.

2.6.2 Nivå basisnæringer

Figuren til høyre viser nivået på basisnæringene i fylkene i landet. Nivået er målt som antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen. Rogaland har det høyeste nivået på basisnæringer i landet. Basisnæringene er mest konjunkturavhengige. Derfor er det bra å ha mye sysselsetting knyttet til basisnæringer i oppgangstider.

Rogaland har både mye industri og mange arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene. De fleste fylkene i landet har mest næringsliv i basisnæringene knyttet til industrien. Bare Oslo og Akershus har mer næringsliv i de teknologiske tjenestene enn i industrien.

Etter Rogaland er det Møre og Romsdal som har høyest nivå på basisnæringene. Deretter kommer Sogn og Fjordane, Vest-Agder og Hordaland. Fylkene på Vestlandet har alle høyere andel av basisnæringer enn landsgjennomsnittet.

Figur 31: Nivå på basisnæringene i 2013, dvs. antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i fylkene og i Norge.

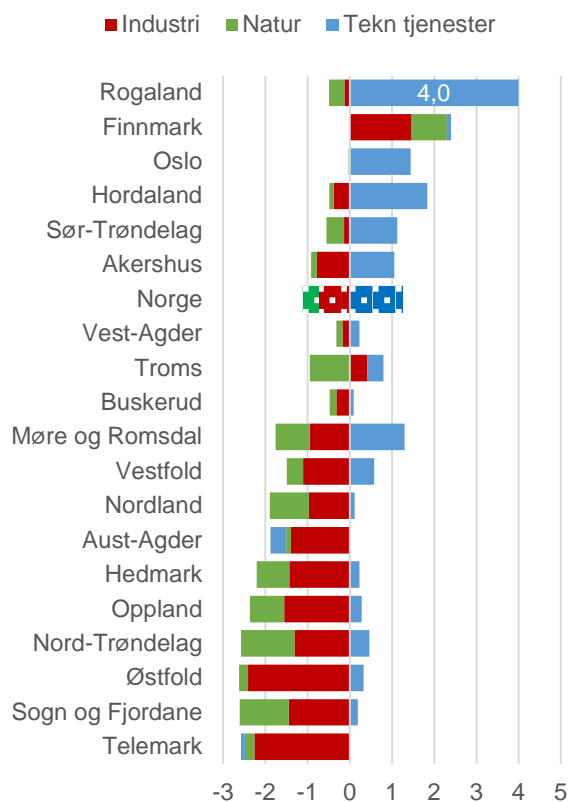
2.6.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Figuren til høyre viser vekstimpulsene fra basisnæringene fra utgangen av 2008 til utgangen av 2013.

Veksten i de teknologiske tjenestene i Rogaland har tilsvart 4 prosent av den samlede sysselsettingen. Rogaland skiller seg ut som fylket med desidert sterke vekst i basisnæringene.

Finnmark rangerer som nummer to, hovedsakelig på grunn av vekst i industrien, men også i de naturbaserte næringene. Finnmark går litt «mot strømmen», siden alle andre fylker har hatt nedgang i industrien og basisnæringene etter finanskrisen.

Basisnæringene som helhet har hatt en moderat vekst i Norge siden 2008. Veksten i de teknologiske tjenestene har kompensert for nedgangen i industrien og i de naturbaserte næringene.

Figur 32: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, fylkene i Norge og landet som helhet.

2.6.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

Figuren til høyre viser med den grønne linjen, effekten av alle vekstimpulser for basisnæringene i Rogaland fra 2003 til 2013. Noe av veksten kan forklares av nasjonale konjunkturer. Den nasjonale veksten er illustrert med de grå stolpene. Noe av veksten skyldes strukturelle forhold. Rogaland har mye næringsliv i vekstbransjer, og har derfor en positiv struktur-bransjeeffekt. Bransjeeffekten har også økt med årene, spesielt etter finanskrisen. Bransjeeffekten er illustrert med de sorte stolpene. Den delen av veksten som ikke kan forklares av nasjonal vekst eller bransjestruktur kaller vi *bransjustert vekst*. Den bransjusterte veksten er dermed et mål på attraktivitet. Med unntak av én treårsperiode, har veksten i basisnæringene i Rogaland vært høyere enn forutsetningene skulle tilsi. Den bransjusterte veksten (bedriftsattraktiviteten) var spesielt høy i 2007 og 2008. Den var litt negativ i 2010. I den siste treårsperioden har den vært positiv, og bedre enn årene før.

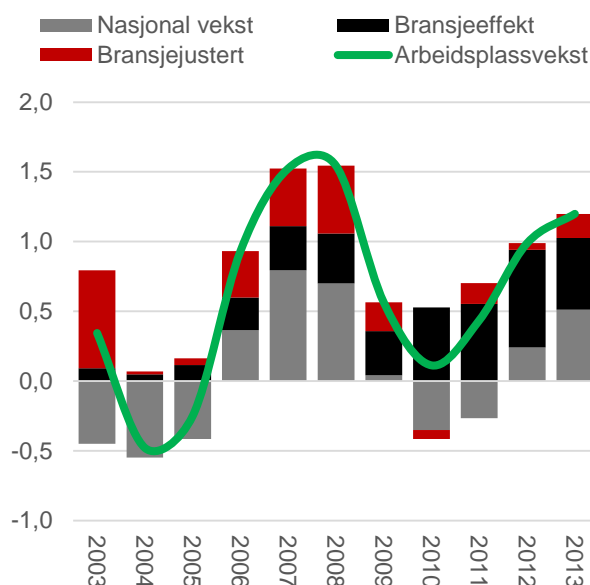
2.6.5 Bransjustert vekst i fylkene etter finanskrisen

Etter finanskrisen har det ikke vært særlig sterk nasjonal vekst i basisnæringene, utviklingen i basisnæringene har derfor i stor grad vært bestemt av strukturelle forhold (bransjeeffekten) og attraktivitet (bransjustert vekst).

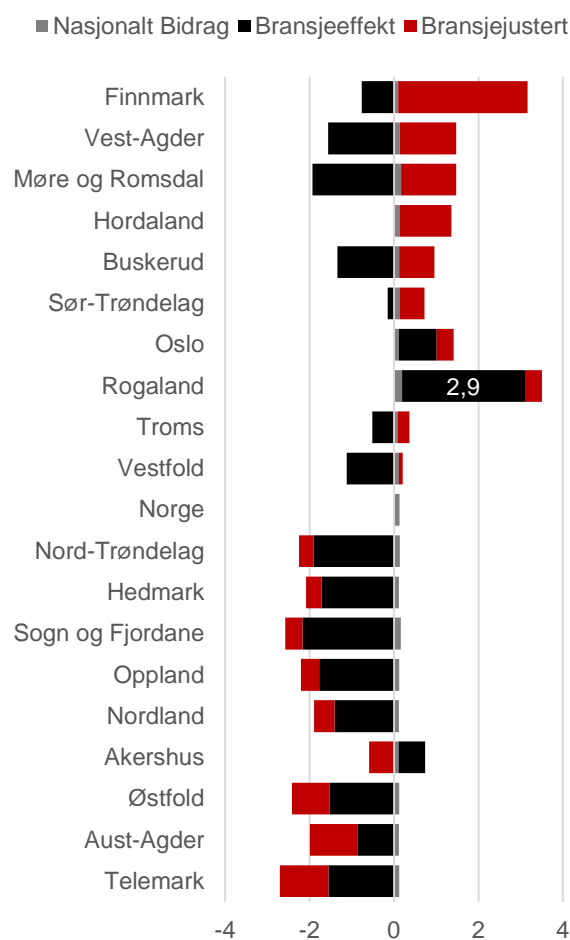
Det er bare Oslo, Rogaland og Akershus som har hatt gode struktur-forutsetninger for vekst i basisnæringene. Det skyldes hovedsakelig at disse fylkene har store andeler arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene.

Finnmark er fylket med høyest uforklart vekst i basisnæringene. Vest-Agder, Møre og Romsdal og Hordaland har også hatt høy uforklart vekst i basisnæringene; attraktivitet.

Rogaland rangerer litt over middels blant fylkene med hensyn til bransjustert vekst i basisnæringene. Mesteparten av veksten i basisnæringene i Rogaland skyldes med andre ord gode strukturelle forhold.

Figur 33: Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Rogaland dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 34: Vekstimpulser i basisnæringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst.

2.6.6 Basisnæringer nivå i regionene

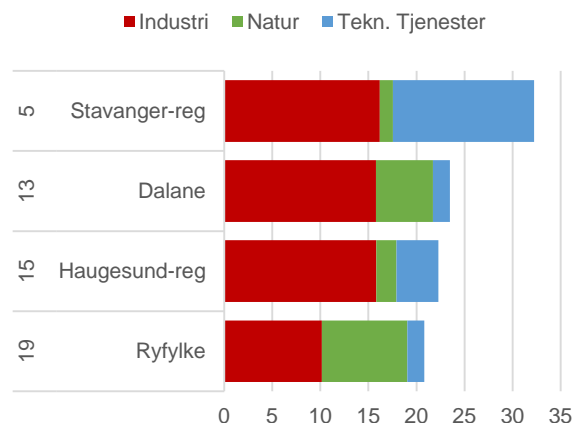
Blant 84 regioner i Norge rangerer Stavangerregionen som nummer fem med hensyn til nivå på basisnæringene. Tallet lengst til venstre viser rangering blant regionene i Norge. De øvrige regionene i Rogaland har også forholdsvis store andeler av sysselsettingen knyttet til basisnæringene.

2.6.7 Vekstimpulser ette finanskrisen

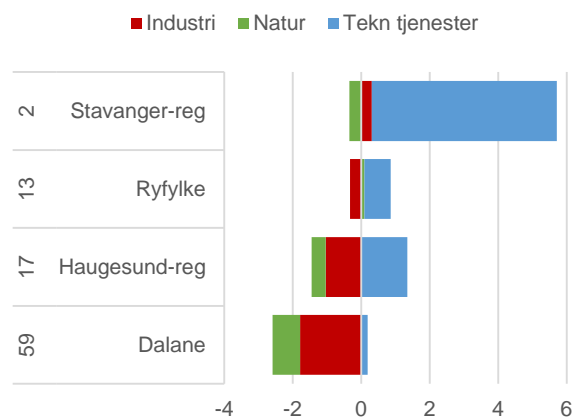
De sterke vekstimpulsene fra basisnæringene i Rogaland kommer først og fremst fra Stavangerregionen. Bare Kongsberg/Numedal kan skilte med sterkere vekstimpulser fra basisnæringene enn Stavangerregionen i perioden etter 2008. Også Ryfylke og Haugesundregionen rangerer høyt blant landets regioner med hensyn til vekstimpulser fra basisnæringene. Dalane har hatt en svak vekst, den er også under middels blant norske regioner.

2.6.8 Bransjejustert vekst

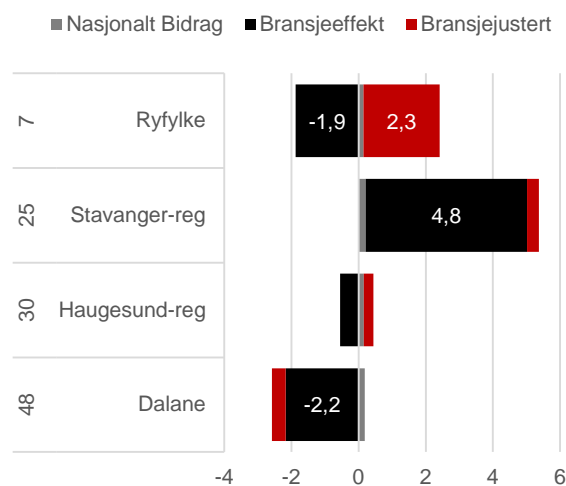
For Stavangerregionen er det nesten utelukkende den positive bransjeeffekten som har ført til høy vekst. Siden en høy andel av sysselsettingen i Stavanger er tilknyttet vekstbransjer, forklarer dette i stor grad veksten. Veksten har imidlertid vært litt bedre enn forutsetningene skulle tilsi. Den bransjejusterte veksten er derfor positiv, og den rangerer regionen som nummer 25 blant 84 regioner. Det plasserer Stavangerregionen i den øvre halvdel av norske regioner, dog ikke i toppen. Ryfylke, på sin side, har hatt vekst selv om forutsetningene ikke skulle tilsi det. Den bransjejusterte veksten er rangert som nummer 7 blant regionene. Dersom Ryfylke hadde oppført seg som «statistisk normalt», skulle regionen ha hatt en nedgang tilsvarende 1,9 prosent av sysselsettingen. Men veksten har i stedet tilsvart ca. en halv prosent av sysselsettingen. Ryfylke har dermed hatt en bransjejustert vekst i basisnæringene som tilsvarer 2,3 prosent av sysselsettingen. Dalane har dårlige forutsetninger for vekst i basisnæringene. Veksten har i tillegg vært dårligere enn de svake forutsetningene skulle tilsi. Den nasjonale veksten har spilt en minimal rolle for utviklingen i basisnæringene etter 2008.

Figur 35: Nivå på basisnæringene i regionene i Rogaland i 2013. Rangering mht. nivå blant landets 84 regioner.

Figur 36: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Rogaland fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

Figur 37: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Rogaland, fra 2008 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst blant 84 regioner.

2.7 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Vi så tidligere i rapporten at veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Rogaland har vært høyere enn på landsbasis. Vi vil nå analysere årsakene til dette. Stedets egen befolkning er som regel den største kundegruppen i besøksnæringene. Dersom et sted har befolkningsvekst, vil det dermed måtte forvente vekst i besøksnæringene, og motsatt. Skyldes så veksten i besøksnæringene i Rogaland en høy befolkningsvekst? Eller skyldes det vellykket arbeid med egen attraktivitet, at besøksnæringene har vokst mer enn normalt for fylkets strukturelle betingelser?

Tabellen nedenfor viser antall arbeidsplasser i besøksnæringene, endring, både i antall og i prosent, samt vekstimpulser. Vekstimpulsene er sammenliknet med vekstimpulsene nasjonalt.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Rogaland i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

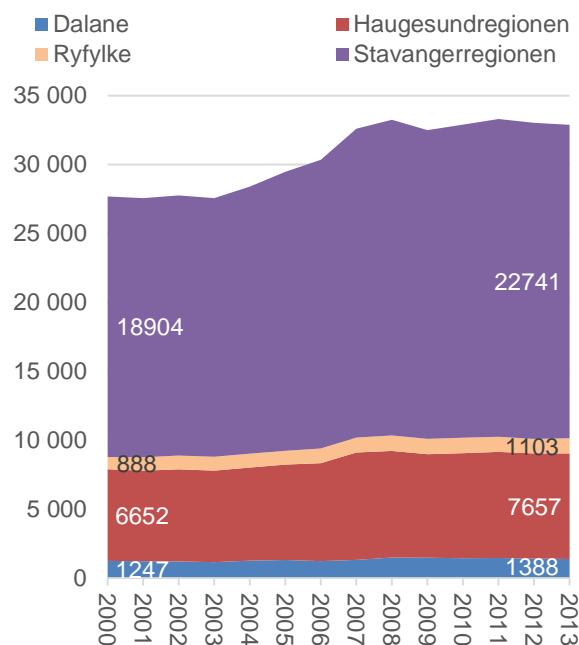
Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	3 607	4 788	1 181	32,7	0,3	0,5
	Handel	18 518	21 817	3 299	17,8	0,9	1,2
	Overnatting	1 898	2 141	243	12,8	0,1	-0,1
	Servering	3 668	4 143	475	12,9	0,1	0,3
	Totalsum	27 691	32 889	5 198	18,8	1,4	2,0
	Sysselsatte	379 332	493 674	114 342	30,1		

Det har vært en vekst på 5 198 arbeidsplasser i besøksnæringene i Rogaland fra 2000 til 2013. Det tilsvarer en prosentvis vekst på 18,8 prosent, det er høyere enn veksten nasjonalt. Men veksten har ikke bidratt like mye til samlet sysselsetting som veksten i besøksnæringene har på landsbasis. Mens veksten i antall arbeidsplasser i Rogaland har tilsvart 1,4 prosent av sysselsettingen, har veksten på landsbasis tilsvart 2 prosent av sysselsettingen.

Besøksnæringene i Rogaland utgjør samlet sett en mindre andel av samlet sysselsetting i dag enn i 2000.

Blant besøksnæringene har veksten vært sterkest i aktivitetsnæringene. Denne næringsgruppen utgjør imidlertid en svært liten andel av sysselsettingen. Veksten har derfor ikke bidratt med særlig sterke vekstimpulser. Derimot har veksten i antall arbeidsplasser i *handelsbransjen* tilsvart 0,9 prosent av sysselsettingen. Det er høyt, men lavere enn snittet for landet samlet.

De fleste arbeidsplassene i besøksnæringene finner vi naturlig nok i Stavangerregionen, som vist i figur 38. Det kommer dessuten tydelig fram av figuren at veksten var sterkest mellom 2003 og 2008.

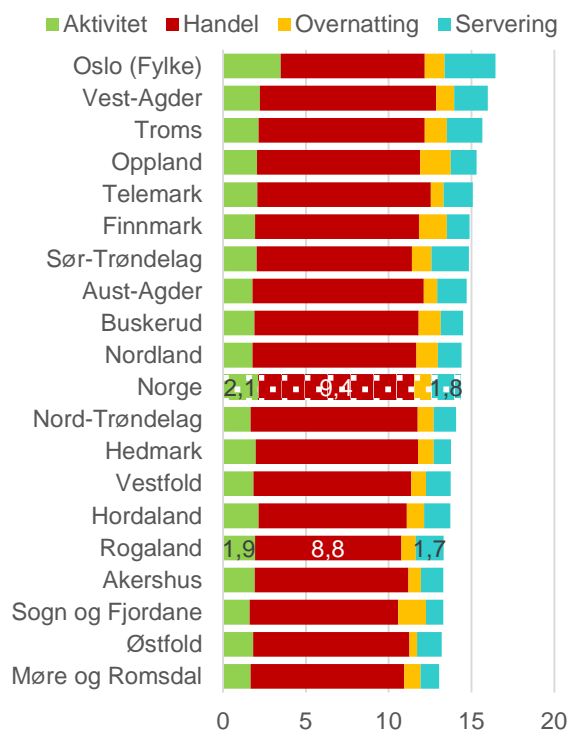

Figur 38: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene i Rogaland fra 2000 til 2013.

2.7.1 Nivå på besøksnæringer

Mens det er store fylkesvise forskjeller på andel arbeidsplasser i basisnæringene, er andelen i besøksnæringene jevnere. Rogaland har forholdsvis lite næringsliv knyttet til besøksnæringene, sammenliknet med de øvrige fylkene. Andelen er omtrent like høy som f.eks. Hordaland og Akershus.

I alle fylker er handelen størst blant besøksnæringene. Antall arbeidsplasser i handelsbransjen i Rogaland tilsvarer 8,8 prosent av den samlede sysselsettingen.

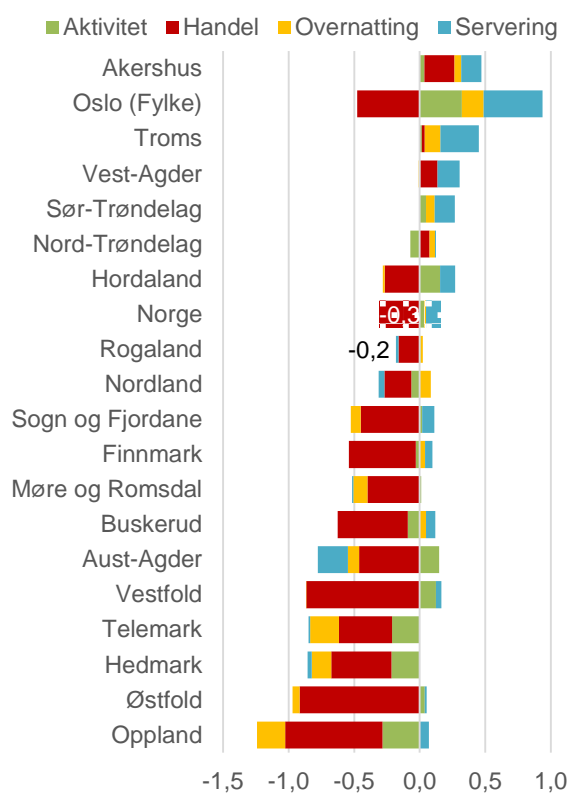

Figur 39: Nivå besøksnæringer i fylkene og i Norge, 2013. Nivået er antall arbeidsplasser som andel av samlet sysselsetting.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Selv om nivået i besøksnæringene er ganske jevnt fordelt på fylkene, har veksten etter finanskrisen i liten grad kommet der. De fleste fylkene har hatt en nedgang i besøksnæringene etter 2008. Rogaland har også hatt en svak nedgang. Det skyldes hovedsakelig nedgang i handelsbransjen. Vekstimpulsene i Rogaland har vært litt svakere enn utviklingen nasjonalt. På landsbasis har det vært en nedgang i handelsbransjen, men med en moderat oppgang i de øvrige besøksnæringene etter 2008. Utvikling av Internetthandel vil stige de nærmeste årene. Det vil derfor sannsynligvis bli jevnt over lavere vekstimpulser fra den delen av besøksnæringer framover.

I landet som helhet har nedgangen i antall arbeidsplasser i handelsbransjen etter finanskrisen tilsvart 0,3 prosent av sysselsettingen. Akershus har hatt sterkest vekstimpulser fra besøksnæringene etter 2008. Veksten har tilsvart litt under 0,5 prosent av sysselsettingen. De fleste andre fylkene har hatt en nedgang som tilsvarer mer enn 0,5 prosent av sysselsettingen. I Oppland har nedgangen i besøksnæringene tilsvart mer enn én prosent av sysselsettingen.

Figur 40: Vekstimpulser fra besøksnæringene i fylkene, 2008-2013. Vekstimpulsene er målt som vekst i antall arbeidsplasser fra 2008-2013 som prosentvis andel av sysselsettingen i 2008.

2.7.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Hva skyldes nedgangen som vi beskrev på forrige side? Det var en oppgang når vi ser på hele perioden fra 2000, men tydelig nedgang i siste del.

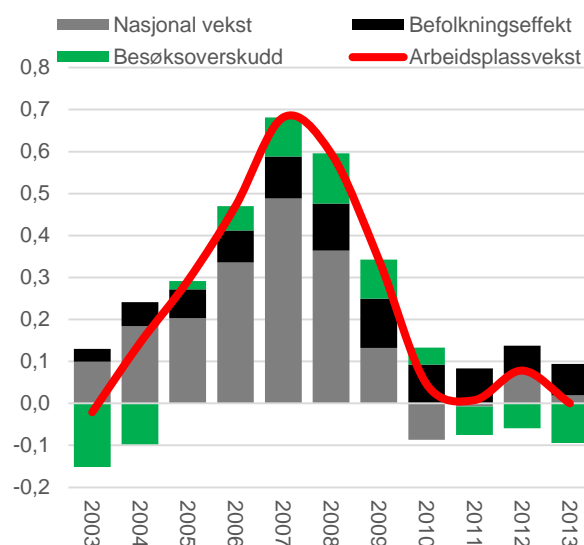
Som tidligere nevnt, er stedets egen befolkning som regel den største kundegruppen i besøksnæringene. Steder med befolkningsvekst bør forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for, for da å se om veksten i besøksnæringene har vært lavere eller høyere enn forventet ut fra befolkningsvariasjoner.

Vekstimpulsene i besøksnæringene er illustrert ved den røde linjen i figur 41. Mye av veksten før 2009 skyldes nasjonal oppgang fordi Rogaland har hatt en befolkningsvekst som er høyere enn veksten på landsbasis. Rogaland har dermed kunne forvente vekst i besøksnæringene.

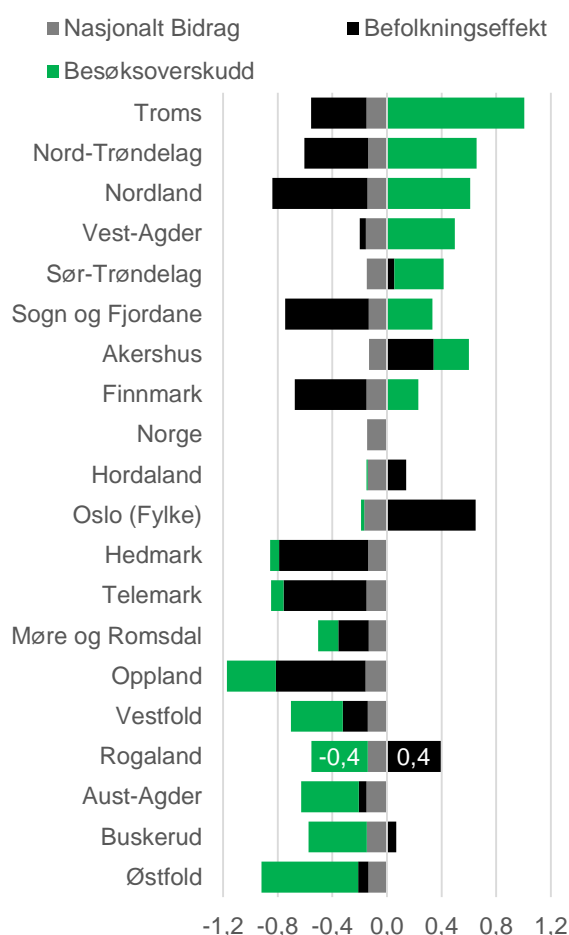
I de tre siste treårsperiodene har imidlertid veksten i besøksnæringene vært *lavere* enn forutsetningene skulle tilsi. Vi sier derfor at Rogaland har hatt lav attraktivitet for besøk de siste årene. Fra 2005 til 2009, var arbeidsplassveksten i besøksnæringene derimot høyere enn forutsetningene skulle tilsi. Rogaland var mer attraktiv for besøk i den perioden.

2.7.4 Besøksoverskudd i fylkene etter finanskrisen

Utviklingen i alle fylkene i landet etter 2008 er illustrert i figur 42. Alle fylker har måtte forvente en liten nedgang i besøksnæringene som følge av en svak nasjonal nedgang. På den annen side bør fylker som Akershus, Oslo og Hordaland, på grunn av sin høye befolkningsvekst, kunnet forvente vekst i besøksnæringene. Veksten i Akershus har vært bedre enn de gode forutsetningene skulle tilsi. I Oslo har utviklingen vært «normal», dvs. som forventet. I Rogaland har veksten vært lavere enn forventet. Bare tre fylker har hatt et svakere besøksoverskudd enn Rogaland.

Figur 41: Vekstimpulser fra besøksnæringene i Rogaland, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 42: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i fylkene dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd.

2.8 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og som også vokser mest, i privat sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de fleste kommuner, også de små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Rogaland i 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvisendring, og vekstimpuls i hhv. Rogaland og Norge fra 2000 til 2013.

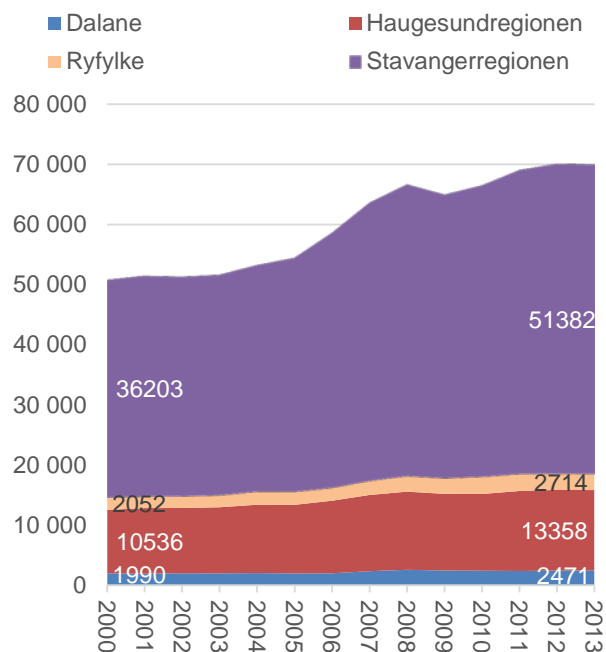
Bransje		2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	7 317	8 620	1 303	17,8	0,3	0,2
	Bygg og anlegg	10 857	19 357	8 500	78,3	2,2	3,1
	Diverse	8 640	9 962	1 322	15,3	0,3	1,1
	Finans, eiendom, uteie	4 357	5 613	1 256	28,8	0,3	0,3
	Forr tjenesteyting	5 344	9 711	4 367	81,7	1,2	1,5
	Transport	10 765	10 402	-363	-3,4	-0,1	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	3 501	6 260	2 759	78,8	0,7	0,6
	Totalsum	50 781	69 925	19 144	37,7	5,0	6,1
Sysselsatte	379 332	493 674	114 342	30,1			

Fra 2000 til 2013 har det vært en vekst på 19 144 arbeidsplasser i de regionale næringene i Rogaland. Veksten tilsvarer 5 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten i de regionale næringene tilsvart 6,1 prosent av sysselsettingen.

Det er bygg- og anleggssektoren som har bidratt til mest vekst. Forretningsmessig tjenesteyting har også bidratt positivt.

Innen de regionale næringene er det bare transportbransjen som har hatt nedgang, det gjelder både i Rogaland og på landsbasis.

Stavangerregionen dominerer naturligvis med hensyn til antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Rogaland. Det er få arbeidsplasser i de regionale næringene i Dalane.

Figur 43: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i regionene i Rogaland fra 2000 til 2013.

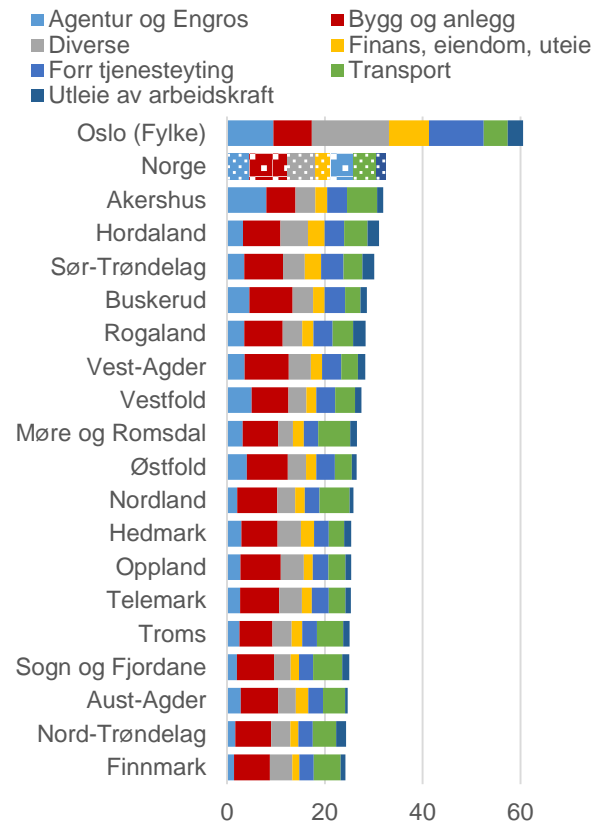

2.8.1 Nivå, regionale næringer

Oslo har det desidert høyeste nivået på regionale næringer. Nivået i Oslo er dobbelt så høyt som i de fleste andre norske fylker. Nivået i Oslo trekker snittet kraftig opp, slik at det bare er Oslo som har et nivå høyere enn landsgjennomsnittet.

Med unntak av Oslo er nivået på de regionale næringene forholdsvis likt i fylkene i Norge. Alle fylker har en viss mengde regionale næringer, og ingen bransjer utpeker seg som spesielt stor. Bygg- og anleggsbransjen er nok blant de største i de fleste fylkene.

Nivået på de regionale næringene i Rogaland er omtrent like høyt som i Buskerud og Vest-Agder, litt over middels blant fylkene i Norge.

Figur 44: Nivå på de regionale næringene i fylkene og i landet som helhet i 2013.

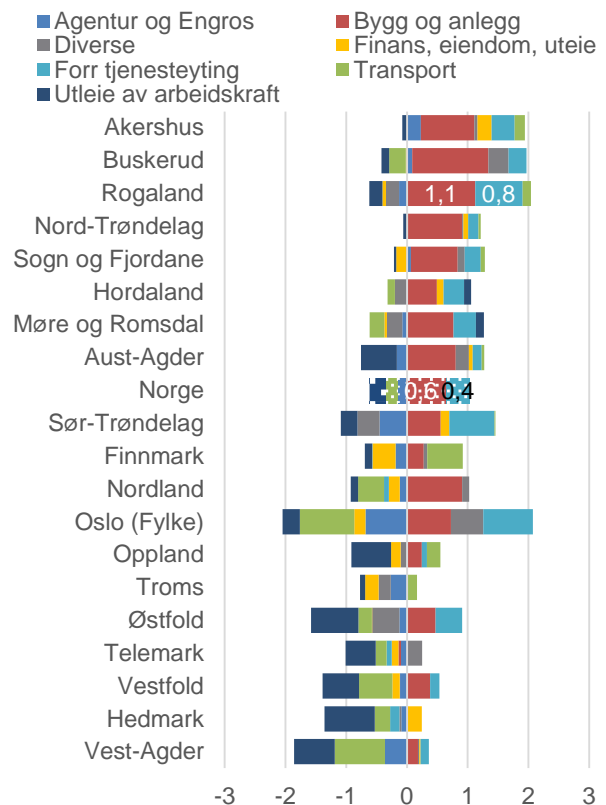
2.8.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Rogaland har fått sterke vekstimpulser fra de regionale næringene etter 2008. Bare Akershus og Buskerud har fått sterkere vekstimpulser fra disse næringene, bare marginalt høyere enn Rogaland.

På landsbasis er det andelen arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen og forretningsmessig tjenesteyting som har økt, mens transportbransjen og utleie av arbeidskraft har trukket ned.

Også i Rogaland skyldes veksten i de regionale næringene utviklingen i bygg- og anleggsbransjen og vekst fra forretningsmessig tjenesteyting. I motsetning til utviklingen nasjonalt, har transportbransjen hatt en liten oppgang i Rogaland etter 2008.

Mange fylker har hatt noe nedgang i de regionale næringene. Det er hovedsakelig transportbransjen og bransjer innen utleie av arbeidskraft som har hatt arbeidsplassnedgang.

Figur 45: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i fylkene og landet som helhet.

2.8.3 Dekomponering av veksten

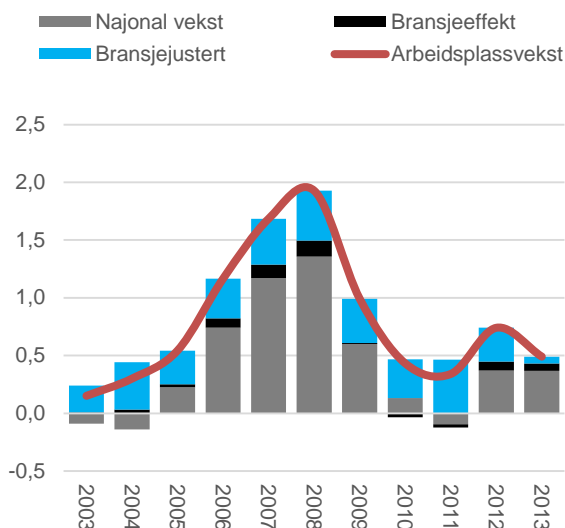
På samme måte som for basisnæringene, dekomponerer vi vekstimpulsene fra de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Den bransjejusterte veksten er derfor et mål på attraktiviteten i de regionale næringene.

Bransjeeffekten er mindre i de regionale næringene enn i basisnæringene. De fleste steder har en viss miks av regionale næringer så bransjesammensetningen er derfor ikke like utslagsgivende for veksten som den er i basisnæringene.

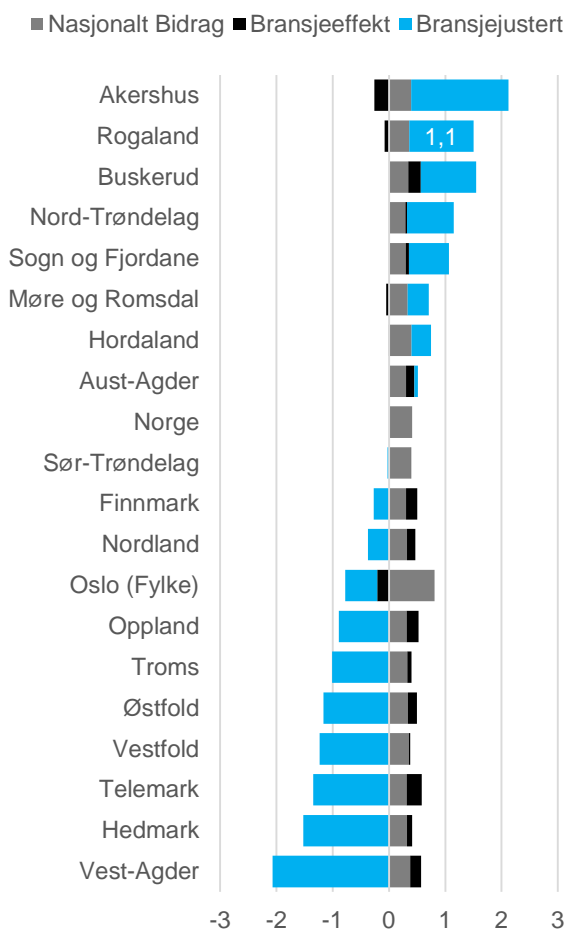
I Rogaland har bransjeeffekten i de regionale næringene vært svak, men positiv i nesten hele perioden vi har målt for. I 2011 var den svakt negativ, i takt med at de regionale næringene var i nedgang nasjonalt. I hele perioden vi har målt for har veksten i de regionale næringene vært høyere enn den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Det har vært en uforklart høy vekst i hele perioden. Rogaland har vært attraktiv for regionale næringer. Attraktiviteten er imidlertid avtakende. I den siste treårsperioden var den bransjejusterte veksten fortsatt positiv, men svakere enn i periodene før.

2.8.4 Bransjejustert vekst i fylkene etter finanskrisen

I perioden etter 2008 er det bare Akershus som har hatt en bedre bransjejustert vekst i de regionale næringene enn Rogaland. Det er verd å merke seg at bransjeeffekten har vært ganske liten, men positiv for de fleste fylker. Det ser dermed ut til at mesteparten av veksten i de regionale næringene ikke kan forklares av strukturelle forhold. Hva den uforklarte høye veksten de regionale næringene i Rogaland skyldes, vet vi ikke. Å finne svar på dette krever lokalkunnskap og lokale prosesser. Vi registrerer uansett at Rogaland har vært attraktiv for bedrift innenfor de regionale næringene, mens fylker som Telemark, Hedmark og Vest-Agder ikke har vært det.

Figur 46: Vekstimpulser fra de regionale næringene i Rogaland fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 47: Vekstimpulser fra de regionale næringene i fylkene og landet som helhet, fra 2008 – 2013, dekomponert i nasjonalt vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

2.9 Oppsummering næringsattraktivitet

Vi har nå gått gjennom utviklingen i basisnæringene, besøksnæringene og de regionale næringene. Vi har vist hvordan veksten i disse næringene kan forklares av nasjonal vekst og strukturelle forhold. Samtidig har vi vist om Rogaland har hatt bedre eller dårligere vekst enn fylkets eksterne forutsetninger skulle tilsi. Når veksten har vært høyere enn forventet, sier vi at fylket har vært attraktiv for bedrift eller besøk. Omvendt, dersom den har vært svakere.

Vi oppsummerer nå attraktiviteten i Rogaland i de tre næringstypene i figuren til høyre. Figuren viser den delen av veksten som ikke skyldes nasjonal vekst eller struktur, samt næringsattraktivitetens relative størrelse.

Historisk sett har veksten i Rogaland vært høyere enn forutsetningene skulle tilsi.

I flere år har attraktiviteten ført til en uforklart arbeidsplassvekst, tilsvarende 0,6 prosent av sysselsettingen. I toppåret 2008 (et såkalt glidende gjennomsnitt av 2006, 2007 og 2008) førte attraktiviteten til en uforklart arbeidsplassvekst tilsvarende mer enn én prosent av sysselsettingen.

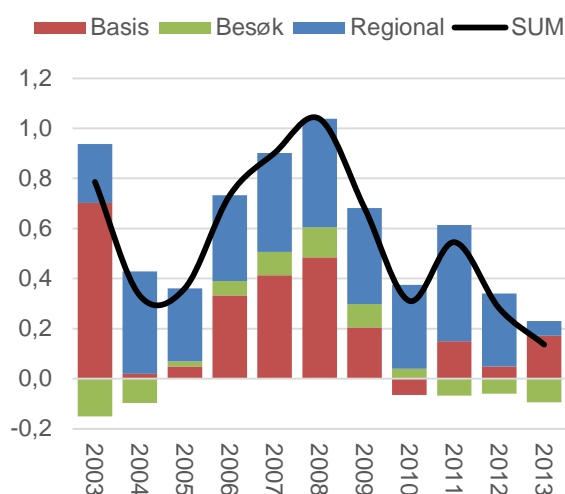
Figuren viser at Rogaland har vært attraktive for næringslivet i de regionale næringene og i basisnæringene. Rogaland har ikke vært attraktiv for besøk de siste tre treårsperiodene.

2.9.1 Næringsattraktivitet i fylkene etter finanskrisen

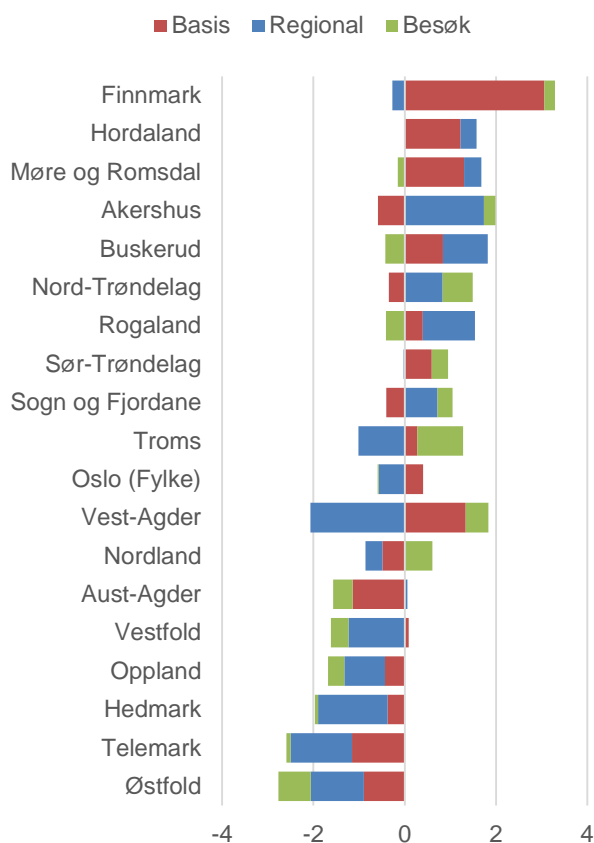
Finnmark har hatt høyest uforklart vekst i sine basisnæringer. Hordaland og Møre og Romsdal har også vært attraktive i basisnæringene.

Akershus, Nord-Trøndelag og Vest-Agder har vært mer attraktive for basisbedrift og besøk enn Rogaland.

Det er på Østlandet attraktiviteten har vært lavest. Oppland, Hedmark, Telemark og Østfold rangerer nederst med hensyn til bransjejustert vekst og besøksoverskudd.

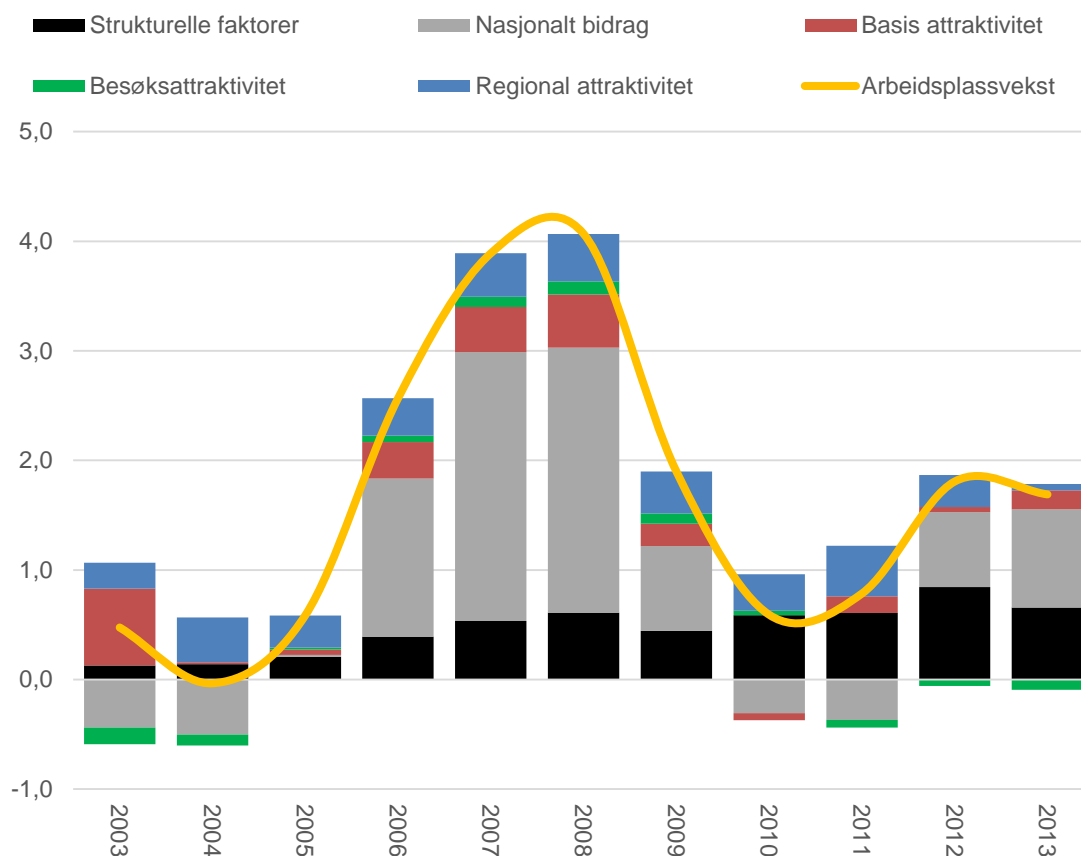
Figur 48: Bransjejustert vekst i de ulike næringstypene, i Rogaland. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 49: Samlet næringsattraktivitet fylkene fra 2008 til 2013.

2.9.2 Vekst i privat sektor – hvor mye skyldes hva?

Vi så næringsattraktiviteten på forrige side. Men vi har allerede vist at veksten i stor grad er påvirket av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold. Hvor mye betyr egentlig attraktiviteten? Dette viser vi i figuren under.

Figur 50: Vekstimpulser fra privat sektor i Rogaland dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet for hhv. basis-, besøks- og regionale næringer. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figuren over viser at mesteparten av næringslivsutviklingen i Rogaland forklares av nasjonal vekst og bransjestruktur, de grå og svarte søylefeltene. Den samlede struktureffekten i privat sektor i Rogaland har vært positiv i alle periodene vi har målt for. Den har også vært økende. Over tid har dette mye å si for arbeidsplassveksten i Rogaland. De store svingningene vi har sett, har derfor i hovedsak vært et uttrykk for nasjonal vekst i Norge.

Næringsattraktiviteten i Rogaland har hatt mindre å si enn de strukturelle forholdene og den nasjonale veksten. Det har likevel over hele tidsrommet vært en ganske stor vekst i antall arbeidsplasser i Rogaland, utover det som kan forventes/forklares av den nasjonale veksten og den positive bransjestrukturen. Rogaland framstår dermed som et fylke som har høy næringsattraktivitet, som har virket på toppen av en gunstig næringsstruktur. Den sterke næringsutviklingen i Rogaland er tilsynelatende ikke bare på grunn av gunstig næringsstruktur - oljen.

På kommune- og regionalnivå har egen næringsattraktivitet mer å si for veksten enn på fylkesnivå.

2.9.3 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt

I diagrammet til høyre har vi rangert fylkene etter samlet næringsattraktivitet (røde, blå og grønne felt) i perioden etter finanskrisa, og vi viser samtidig hva de strukturelle faktorene (grå og sorte felt) har bidratt til.

Rogaland har hatt de desidert beste strukturelle forutsetningene i landet.

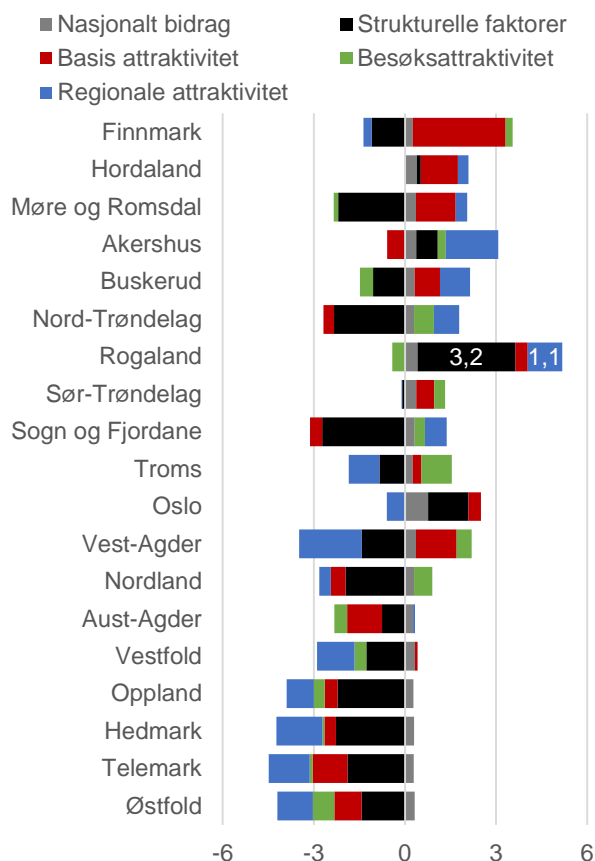
Finnmark har den høyeste næringsattraktiviteten av fylkene (summen av attraktivitet for basisnæringer, regionale næringer og besøk). Finnmark er spesielt fylke ved at den høye næringsattraktiviteten er knyttet til ny oppstart av gruvedrift og at det har vært store fiskeressurser i Barentshavet, samt noe ringvirkninger av økt ny oljevirkosomhet. Akershus er på fjerdeplass, og har også sine spesielle forutsetninger gjennom at de omslutter Oslo. Buskerud på femteplass har mye av den positive næringsattraktiviteten knyttet til industrivekst på Kongsberg.

De fire vestlandsfylkene er alle godt plassert. Hordaland er nummer to av fylkene, mens Møre og Romsdal er nummer tre. Også Sogn og Fjordane er over middels, men sliter med å ha hatt de minst gunstige strukturelle forutsetningene.

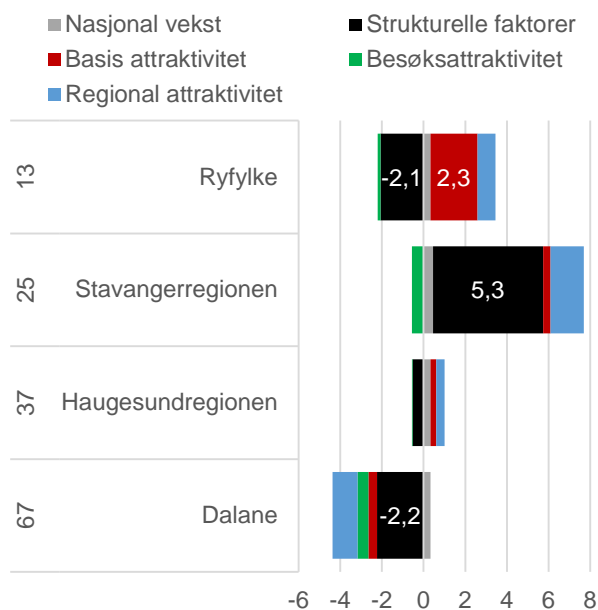
2.9.4 Næringsattraktivitet og struktur i regionene

Det er Stavangerregionen som har hatt de mest gunstige strukturelle betingelsene i fylket til nå. De andre regionene har faktisk hatt negative forutsetninger for næringslivsvekst. Ryfylke har den beste veksten etter at de strukturelle forholdene er trukket fra. Stavangerregionen og Haugesundregionen har begge over middels næringsattraktivitet.

Dalane har de minst gunstige strukturelle forholdene av regionene i Rogaland. Regionen har i tillegg hatt svak egen næringsattraktivitet for alle de tre næringsstypene.

Figur 51: Vekstimpulser fra basis-, besøks- og de regionale næringer i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet. Rangert etter samlet næringsattraktivitet.

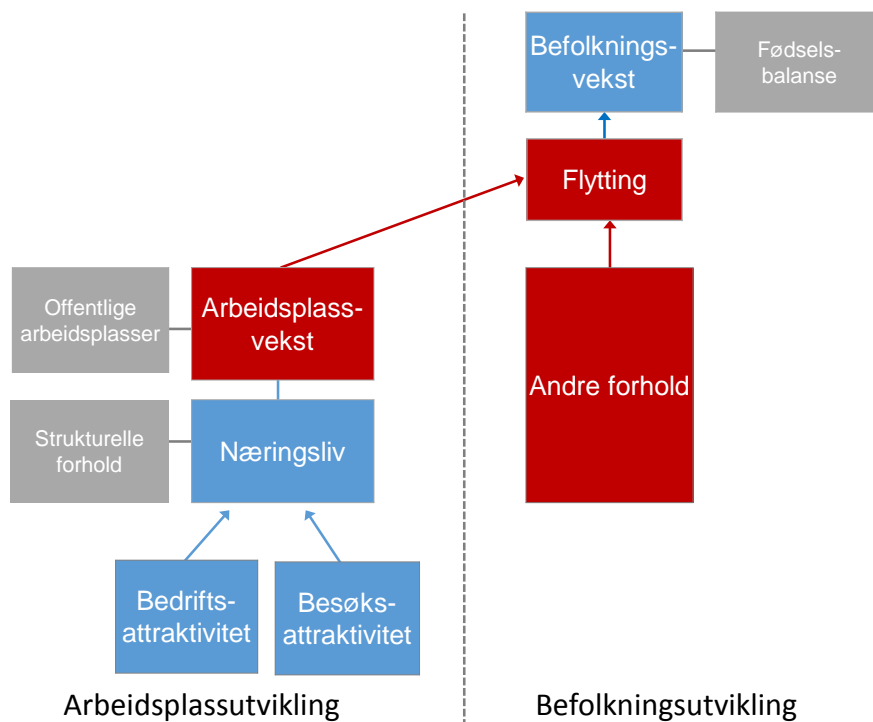

Figur 52: Samlet attraktivitet, nasjonal vekst og strukturelle forhold i basis-, besøks- og de regionale næringer i regionene i Rogaland fra 2008 til 2013. Rangering mht. samlet næringsattraktivitet blant landets 84 regioner.

3. Bostedsattraktivitet

I dette kapittelet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det lettere for næringslivet å rekruttere ansatte, fylle kulturhus og idrettslag med medlemmer og publikum, og det gir en rekke andre positive effekter for regionen, samlet sett. Fordi folk skaper steder.

Vi skal nå se nærmere på bostedsattraktivitet og flytting. Vi gjør dette bevisst etter at vi har analysert arbeidsplassveksten. De to tingene henger sammen. Vi vil analysere nærmere hvordan. Hvilke andre forhold enn arbeidsplassveksten kan være drivkrefter, og som fører til at stedet får innflytting?

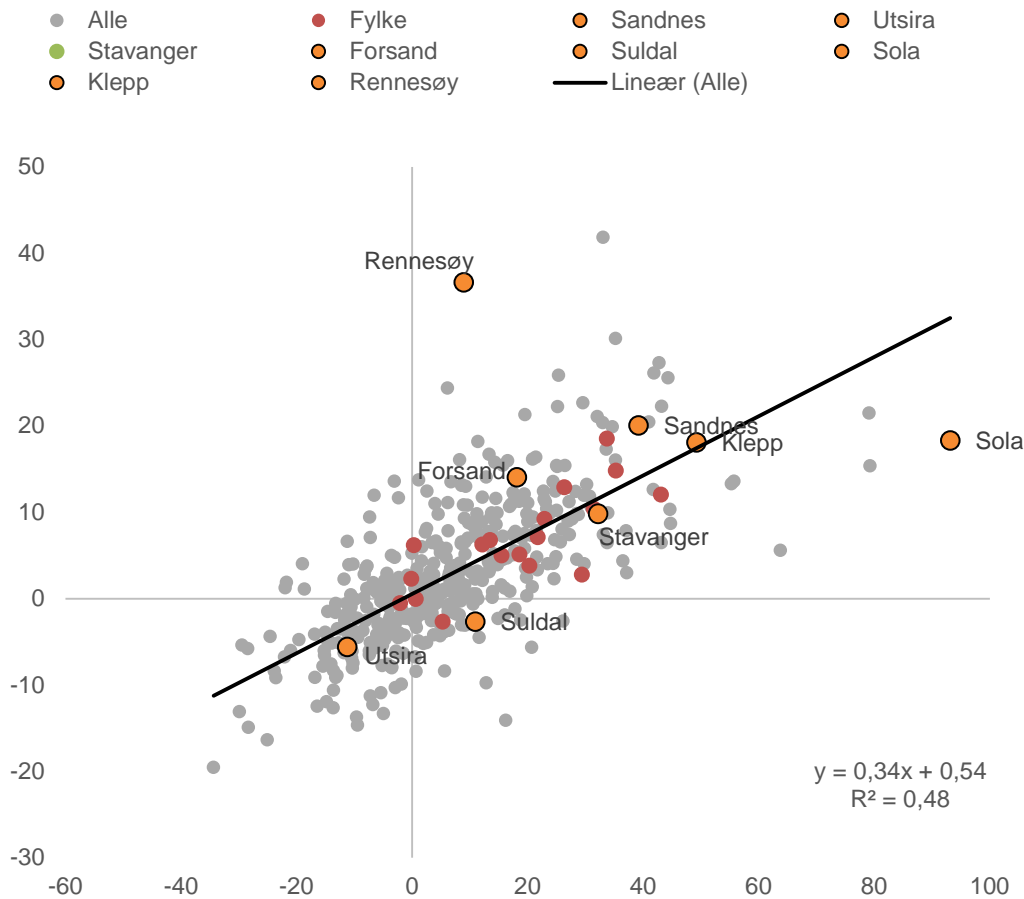

Figur 53: Attraktivitetsmodellen, og de delen vi skal fokusere på i dette kapittelet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes **andre forhold**. Vi vil etter hvert se nærmere på disse andre forholdene. Da vil vi se at det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad, men at det også her finnes et handlingsrom av «uforklart tilflytting» - det vi dermed kan identifisere som stedets bostedsattraktivitet.

3.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner kan vi registrere gjennom å lage et plott i en regresjonsanalyse over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

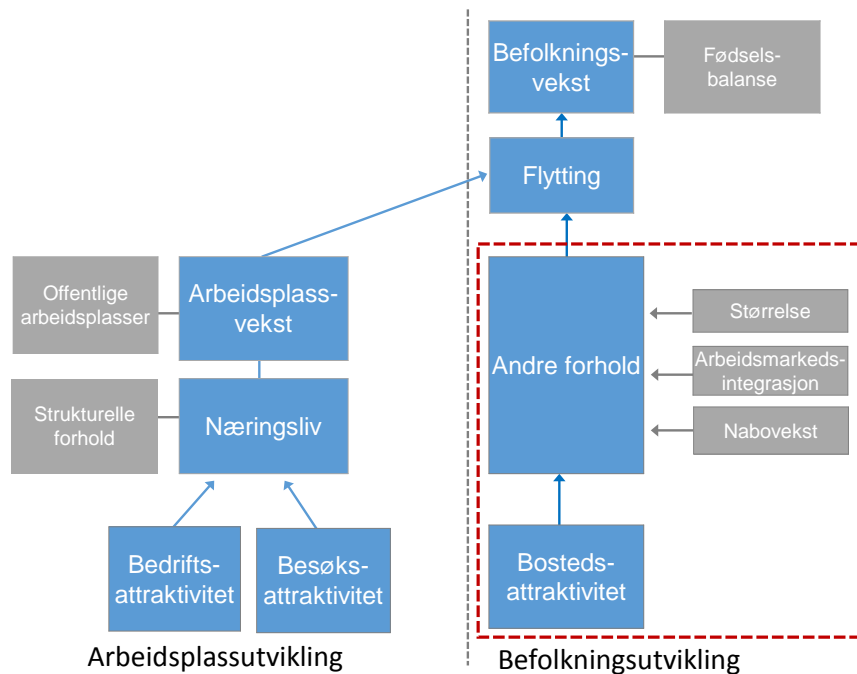
Figur 54: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De grå prikkene er alle norske kommuner, de røde prikkene er kommunene i Rogaland, de oransje er navngitte kommuner i Rogaland.

Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer sammenhengen mellom ekstra nettoflytting og øking i antall arbeidsplasser.

Kommunene i Rogaland har stort sett holdt seg til en nettoflytting som i høy grad er nær forventet verdi, gitt deres arbeidsplassutviklingen. De ligger nær forventningslinjen. Sola er et unntak. Sola har hatt den sterkeste arbeidsplassveksten av alle kommuner i landet, men har ikke absorbert nok innflytting til å nå forventet verdi for nettoflyttingen. Rennesøy skiller seg også ut, i motsatt ende, gjennom å ha en skyhøy netto innflytting til tross for at arbeidsplassveksten har vært relativt svak.

3.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Hva skyldes avvikene? Vi skal nå vise analyser av dette.

Figur 55: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er, som vi har kommentert tidligere, faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan besluttes eller håndteres lokalt. Vi har i våre analyser av norske kommuner, regioner og fylker funnet tre strukturelle forhold som gir signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten. Store steder vokser relativt sett, mer enn mindre. Størrelse er med andre ord en vekstdriver.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen enn andre. Slike steder har systematisk høyere nettoflytting. Vi skiller mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. *Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er integrert med arbeidsmarkedet *utenfor* regionen. Dersom det er en høy andel som pendler inn og ut av regionen er det et tegn på at arbeidsmarkedsintegrasjon er god. Det viser en positiv effekt for nettoflyttingen, antakelig fordi befolkningen får en større valgfrihet i arbeidsmarkedet. *Intern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål på hvor godt kommunene i en region *henger sammen med hverandre*. Hvor stor pendling det er mellom kommunene i en og samme region har markant betydning. Dersom den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er høy, styrkes mulighetene for å få netto innflytting.

Den tredje faktoren er interessant nok i norsk kontekst; *nabovækst*. Den faktoren er dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Faktoren er en sum av arbeidsplassvekst i omkringliggende kommuner, veid sammen med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst og pendlingsmulighetene/vanene er høye, vil nettoflyttingen til eget sted påvirket positivt. Det kan med andre ord lønne seg å støtte sine naboer.

3.2.1 Strukturelle flyttefaktorer i regionene

Hva har de strukturelle flyttefaktorene så betydd for nettoflyttingen til regionene i Rogaland? Analysen av dette viser vi i figuren til høyre.

Stedets *befolkningsstørrelse* har positiv betydning. Befolkningsrike og befolkningstette steder har systematisk bedre nettoflytting enn steder med liten befolkning. Både Stavangerregionen og Haugesundregionen er store nok til å profitere på dette. Ryfylke og Dalane er små regioner, og taper litt nettoflytting på det.

Arbeidsmarkedsintegrasjon er også en faktor med stor betydning for stedes nettoflytting. Vi skiller, som nevnt, mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Haugesundregionen og særlig Stavangerregionen har høy intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Det styrker regionenes tiltrekningskraft til innflyttere. Ryfylke og Dalane henger ikke så godt sammen internt, og taper innflytting på det.

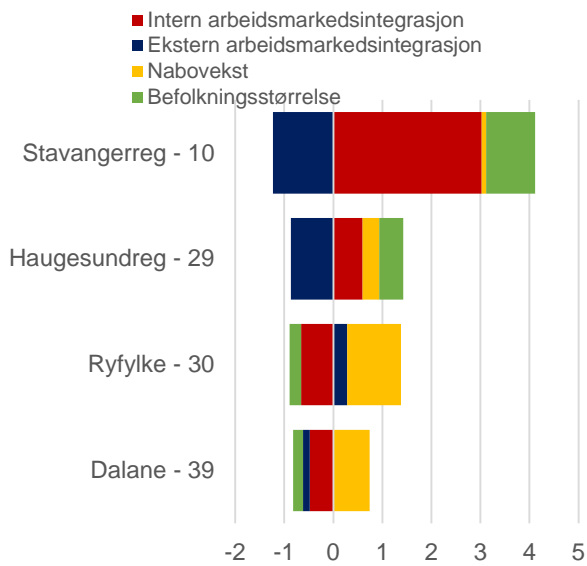
Ryfylke vinner en liten fordel gjennom å ha bedre ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon, åpenbart på grunn av at flere av kommunene har gode pendlingsmuligheter til Stavangerregionen. Stavanger- og Haugesundregion er begge store regioner, med forholdsvis beskjedne befolkningsmessige omland som ikke vesentlig bedrer deres posisjon sammenliknet med andre norske regioner.

Ryfylke og Dalane har fått en positiv effekt på nettoflyttingen gjennom at naboregionene har hatt arbeidsplassvekst. Det er naturligvis den sterke veksten i Stavangerregionen. Arbeidsplassveksten i Stavangerregionen har dermed åpenbart bidratt positivt til bosettingen i de andre regionene i fylket. Slik sett har de vært en gunstig nabo å ha.

3.2.2 Strukturelle flyttefaktorer i kommunene

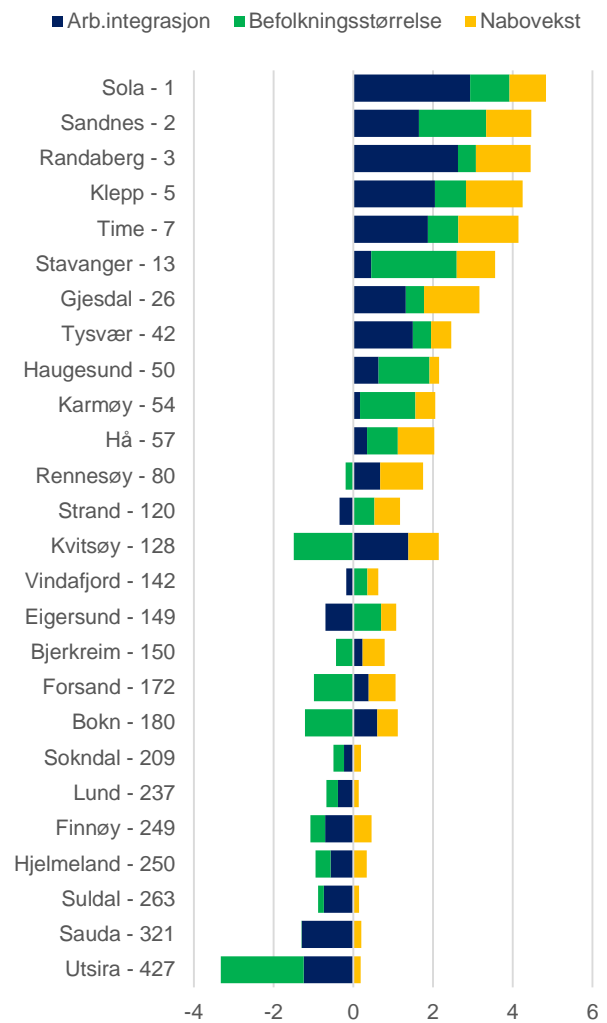
Sola, Sandnes og Randaberg er de tre kommunene i landet med de aller beste strukturelle betingelsene for positiv nettoflytting.

Utsira har de nest mest uheldige strukturelle betingelsene i landet, gjennom å være liten og isolert.

Figur 56: Strukturelle flyttefaktorer i regionene i Rogaland for perioden 2002 – 2013 (summen av fire siste

treårsperioder). Rang blant landets 84 regioner.

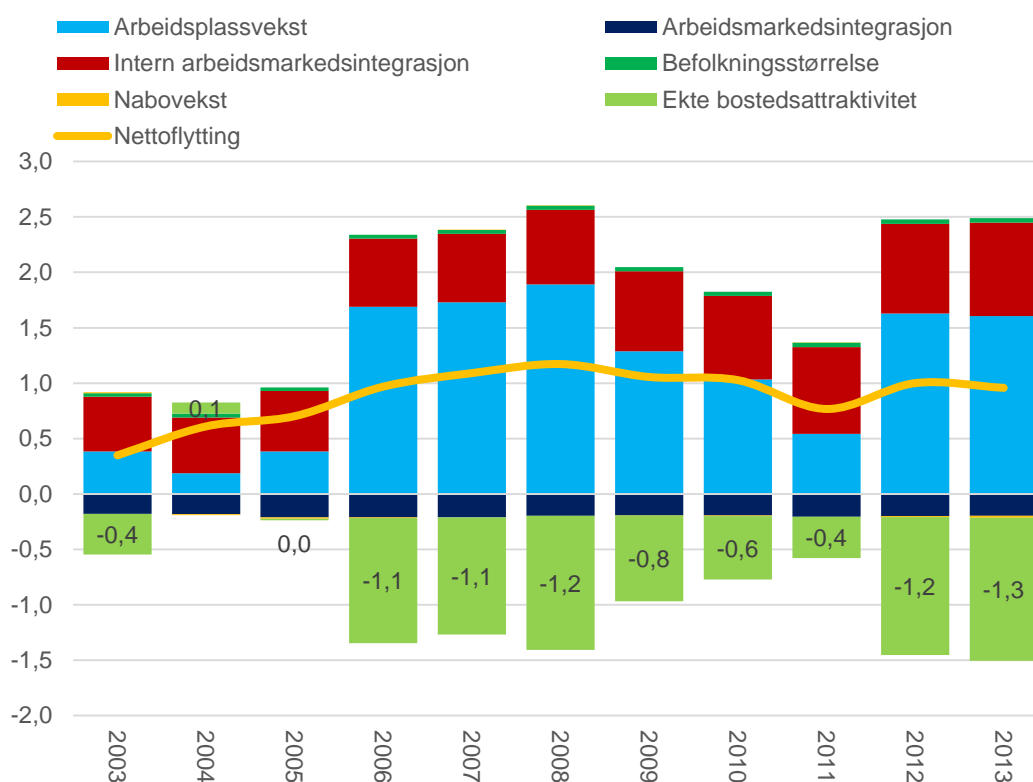

Figur 57: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

3.3 Ekte bostedsattraktivitet

Vi har nå analysert Rogalands nettoflytting og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Vi står da igjen med en del nettoflytting som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes slike ytre/strukturelle forklaringer, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for regionen og som ligger innenfor deres eget handlingsrom å kunne håndtere. Denne restfaktoren er en indikator for bostedsattraktiviteten. Den peker på om nettoflyttingen har vært «unormal» høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen. Vi tillater oss å kalle denne faktoren «ekte bostedsattraktivitet».

Utviklingen av ekte bostedsattraktivitet i Rogaland kan vi se i figuren her.

Figur 58: Den relative nettoflyttingen til Rogaland, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Tre års glidende gjennomsnitt – hvert år i figuren er et gjennomsnitt av tre. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

Figuren oppsummerer drivkreftene bak nettoflyttingen til Rogaland. Den viktigste drivkraften er uten konkurranse, den høye arbeidsplassveksten. I alle periodene har det vært høyere arbeidsplassvekst i Rogaland enn landsgjennomsnittet. Rogaland er også et fylke med et sterkt integrert arbeidsmarked. Det øker sannsynligheten for å få netto innflytting. Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst har betydd lite. Disse to faktorene betyr generelt lite for de fleste fylkene, men kan likevel være viktig for nettoflyttingen til enkeltkommuner.

Når vi summer alt, får vi ut en negativ restfaktor. Gitt de strukturelle betingelsene som påvirker flyttingen til fylket, sammen med den positive arbeidsplassveksten, burde nettoflyttingen til Rogaland vært høyere enn den har vært. Drivkraften til den høye befolkningsveksten i Rogaland er dermed utelukkende knyttet til forhold ved arbeidsmarkedet. Rogaland tiltrekker seg tilsynelatende ikke innflytting av noen annen grunn enn arbeid og heldige struktureffekter.

3.3.1 Bostedsattraktivitet i fylkene

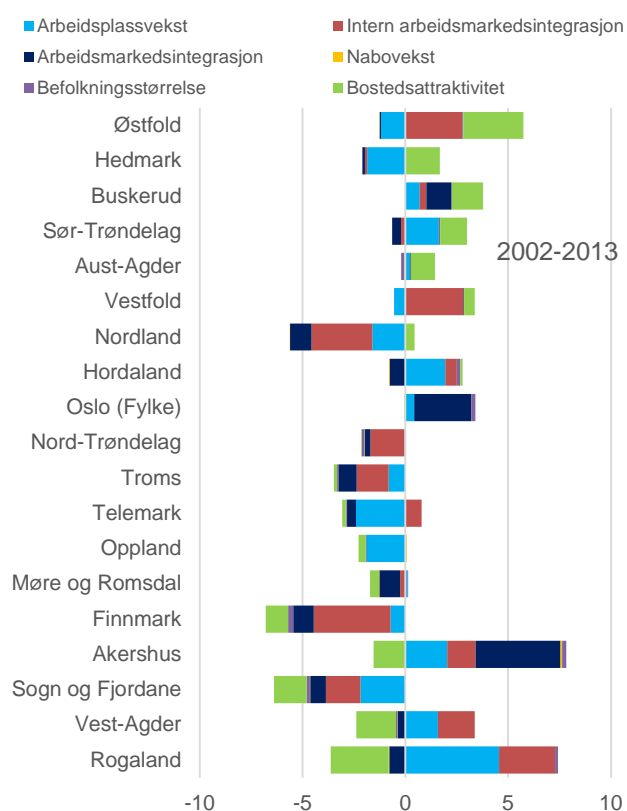
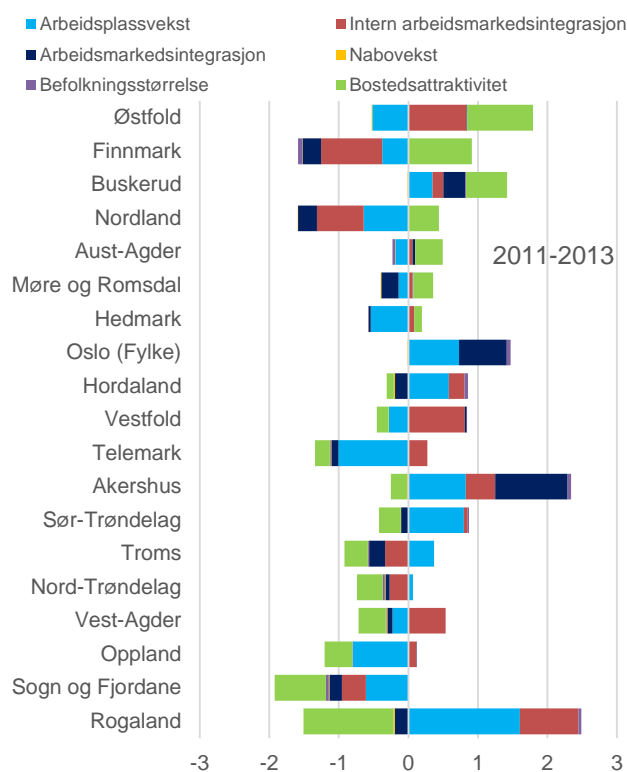
Det er interessant nå å se hvordan bostedsattraktiviteten og de strukturelle flyttfaktorene varierer. Er Rogaland i noen særstilling? Til høyre kan vi se dette, den siste treårsperioden øverst og for de siste fire treårsperiodene samlet, nederst.

Østfold skiller seg ut ved å ha den høyeste bostedsattraktiviteten av alle fylker i begge periodene. Østfold har lav arbeidsplassvekst, men gunstige strukturelle forhold og svært høy bostedsattraktivitet. Rogaland danner motstykket til Østfold gjennom å ha høyest arbeidsplassvekst, men lavest bostedsattraktivitet. Utviklingen i Østfold har imidlertid ført til at sysselsettingsgraden, dvs. andel av personer i arbeidsdyktig alder med arbeid, har sunket til landets laveste nivå. I Rogaland har sysselsettingsandelen økt til landets høyeste nivå. På den måten er den næringsdrevne veksten i Rogaland langt mer sunn og bærekraftig enn den bostedsdrevne befolkningsveksten i Østfold.

Rogaland er blant fylkene med høyest intern arbeidsmarkedsintegrasjon, sammen med Østfold, Vestfold, Vest-Agder og Akershus. Dette er fylker hvor arbeidsmarkedet henger godt sammen. Det er gunstig for å oppnå høy nettoflytting. Fylker som Finnmark og Nordland er fragmentert i mange små arbeidsmarkeder, noe som på sin side svekker nettoflyttingen.

Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon betyr mindre for de fleste fylkene, unntatt Akershus, Oslo og Buskerud. I disse fylkene er det stor pendling over fylkesgrensene.

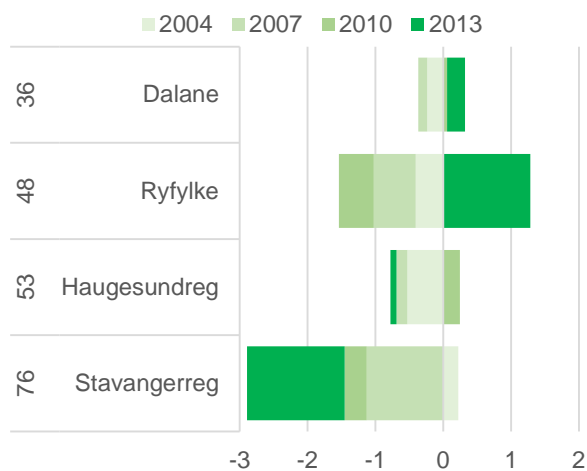
Fylker som Finnmark og Møre og Romsdal har økt sin attraktivitet som bosted i siste periode. Det reflekterer at disse fylkene har fått en sterkere vekst i arbeidsinnvandringen. De åpnere grensene for arbeidsinnvandring har ført til at de stedene i distriktene som kan tilby arbeidsplasser til innvandrere, har fått sterk økning i innvandringen, og blitt attraktive for utlendinger.

Figur 59: Relativ nettoflytting til fylkene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttfaktorer samt bostedsattraktivitet. Den øverste figuren viser den siste treårsperioden. Den nederste figuren viser summen av de fire siste treårsperiodene. Rangering mht. bostedsattraktivitet.

3.3.2 Bostedsattraktivitet i regionene

Regionene i Rogaland har hatt varierende bostedsattraktivitet de siste fire treårsperiodene. I siste periode har Ryfylke vært spesielt attraktiv, mens Stavangerregionen har vært lite bostedsattraktiv. Det er et mønster vi også ser rundt de andre store byene i Norge. Det er antakelig en effekt som er skapt av boligmarkedet. De stor byene har ikke tilstrekkelig boligbygging for å ta unna for den mobiliteten vi ser. En del av befolkningsveksten blir da presset ut til områder med ledig boligareal og ofte mer gunstige boligpriser.

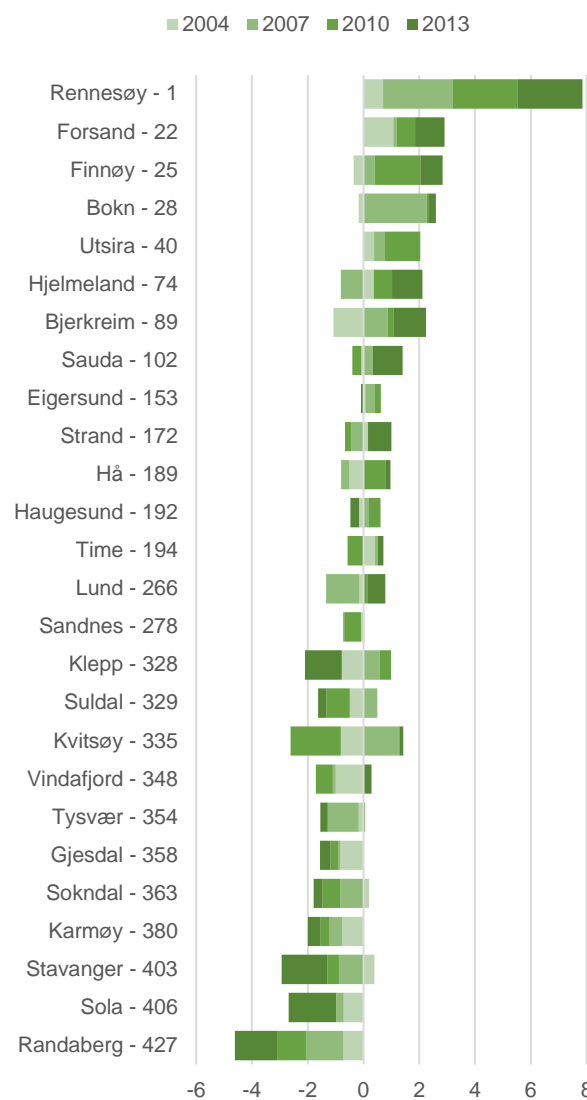
Figur 60: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Rogaland. Ranging blant 80 regioner.

3.3.3 Bostedsattraktivitet i kommunene

Kommuner som Rennesøy, Forsand og Finnøy har høyest bostedsattraktivitet av samtlige kommuner i Rogaland. Rennesøy har høyest bostedsattraktivitet av samtlige kommuner i landet.

Randaberg, Sola og Stavanger har lavest bostedsattraktivitet.

Når vi ser hvilke kommuner i Rogaland som er mest og minst bostedsattraktive, virker det ganske sannsynlig at de nevnte mekanismene i boligmarkedet har virket inn. For Rennesøy og Finnøy har nok også de bedre kommunikasjonene til Stavanger hatt stor betydning. Det har ført til at pendlingsmulighetene til Stavanger, og dermed også arbeidsmarkedsintegrasjonen, har blitt betydelig bedre. Når det samtidig har vært mulig å bygge nye boliger, har innflyttingen skutt i været.

Figur 61: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Rogaland for de siste fire treårsperiodene. Ranging blant landets 428 kommuner.

3.3.4 Nettoflytting i regionene

Bostedsattraktiviteten har hatt minimalt å si for nettoflyttingen til Dalane. Her ser vi at det er nabovekst og arbeidsmarkedsintegrasjonen som har mest forklaringskraft for nettoflyttingen.

Ryfylke har i sum hatt svak bostedsattraktivitet, men den har hatt lite å si for nettoflyttingen. Arbeidsplassveksten og naboveksten har trukket nettoflyttingen opp, mens lav intern arbeidsmarkedsintegrasjon har trukket det noe ned. Også i Haugesundregionen har den svake bostedsattraktiviteten hatt lite å si for nettoflyttingen. Arbeidsplassveksten har hatt mest å si for flyttingen til den regionen.

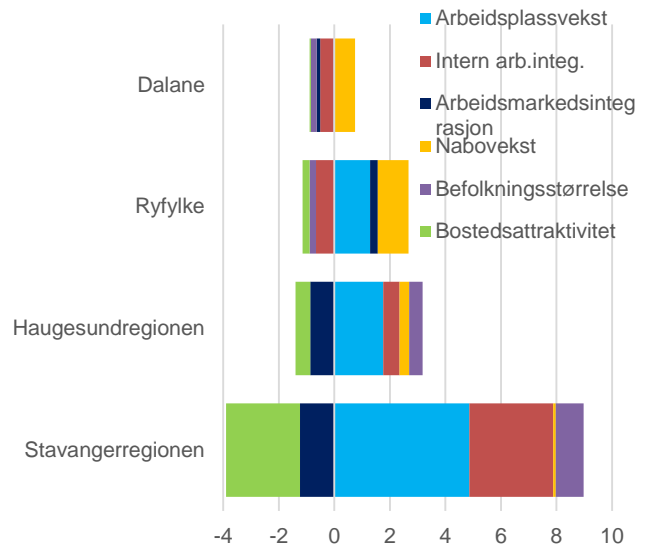
Den negative bostedsattraktiviteten i Stavangerregionen trekker flyttetallet omtrent like mye ned som den gode interne arbeidsmarkedsintegrasjonen trekker flyttingen opp. På samme måte som for fylket som helhet, er det arbeidsplassveksten som bidrar til høy nettoflytting i Stavangerregionen.

3.3.5 Nettoflytting i kommunene

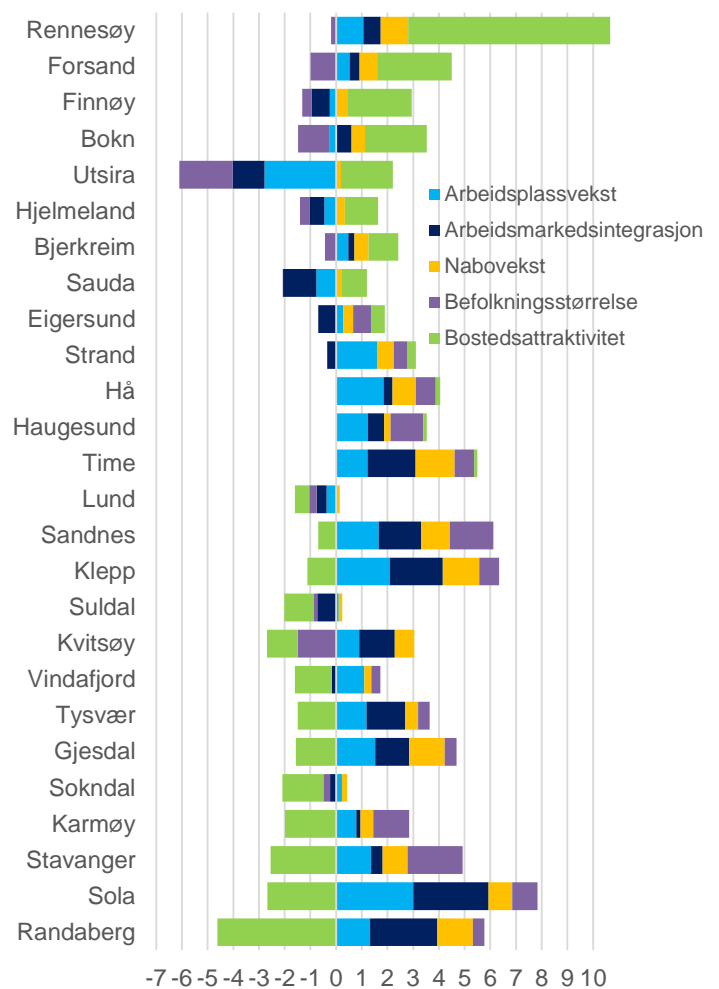
På kommunenivå spiller bostedsattraktiviteten en større rolle for å forklare variasjoner i flyttemønstrene. Sagt på en annen måte, på kommunenivå dominerer strukturelle forhold mindre, handlingsrommet «den uforklarte faktoren» er større.

Rennesøy sin positive nettoflytting skyldes i hovedsak positiv bostedsattraktivitet. Riktignok er de strukturelle forholdene gode, men det er bostedsattraktiviteten som har mest å si for nettoflyttingen. Også i Forsand, Finnøy og Bokn skyldes en stor del av nettoflyttingen positiv bostedsattraktivitet. Utsira har negativ nettoflytting, men strukturelle faktorer skulle normalt sett slått mer negativt ut enn de gjør. Utsira har derfor også positiv bostedsattraktivitet. Nettoflyttingen til kommuner som Time og Lund kan forklares fullt ut av arbeidsplassvekst og strukturelle faktorer. De har nøytral bostedsattraktivitet.

Stavanger, Sola og Randaberg har positiv nettoflytting grunnet arbeidsplassvekst og strukturelle flytteforhold. Nettoflyttingen skulle normalt sett vært høyere.

Figur 62: Relativ nettoflytting i regionene i Rogaland dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst, strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet, siste tolv år.

Figur 63: Relativ nettoflytting i kommunene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst, strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet, siste tolv år.

4. Scenarier for framtidig vekst

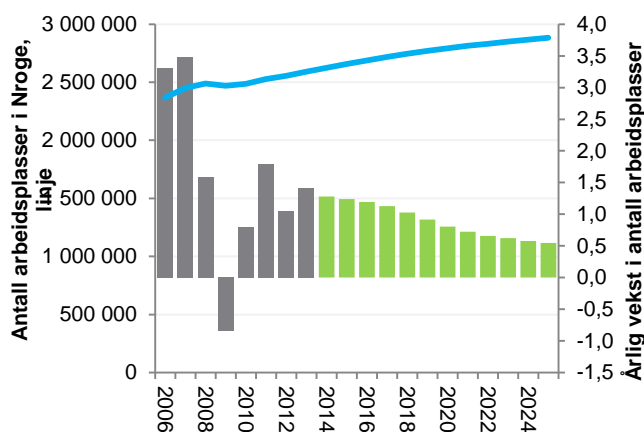
Vi skal avslutte denne analyserapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige prognoser for framtidig utvikling. Vi viser ulike bevegelsesbaner fordi framtiden vil være preget av både strukturelle faktorer og Rogalands egne handlinger. De ulike prognosescenariene viser at strukturelle forhold fortsatt vil virke inn på utviklingen, men at kommunene og regionene også kan påvirke sin egen attraktivitet.

4.1 Strukturelle forhold

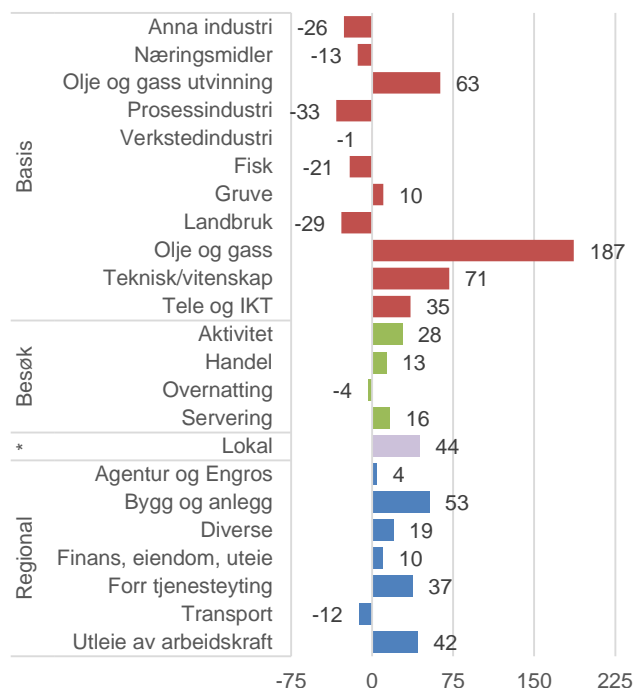
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune og region vil bestemmes av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Veksten i enkeltkommuner vil dessuten også påvirkes av hvilke sektorer og bransjer kommunen har mye av, og hvordan disse vil vokse/avta i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten, og hvordan den fordeles geografisk.

Vi baseres oss på SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene. Det vil føre til sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi som et utgangspunkt lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figur 65.

Figur 64: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsettingsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 65: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

4.3 Normal-scenario for Rogaland

4.3.1 Befolkning

I figuren til høyre ser vi hvilken utvikling Rogaland vil få dersom normalscenariet slår til. Folketallet vil øke jevnt og sterkt til 605 833 innbyggere i 2040.

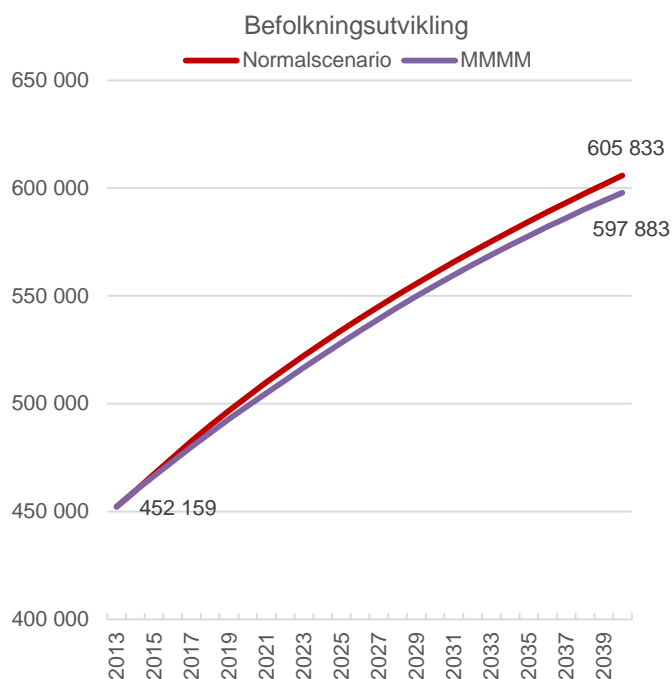
Normalscenariet er litt mer optimistisk enn SSBs middelframskrivning. Normalscenariet er som nevnt basert på at de strukturelle trekkene i utviklingen for fylket blir de samme i framtiden som i de siste ti årene, hvilket vi jo vet er usannsynlig.

4.3.2 Arbeidsplasser

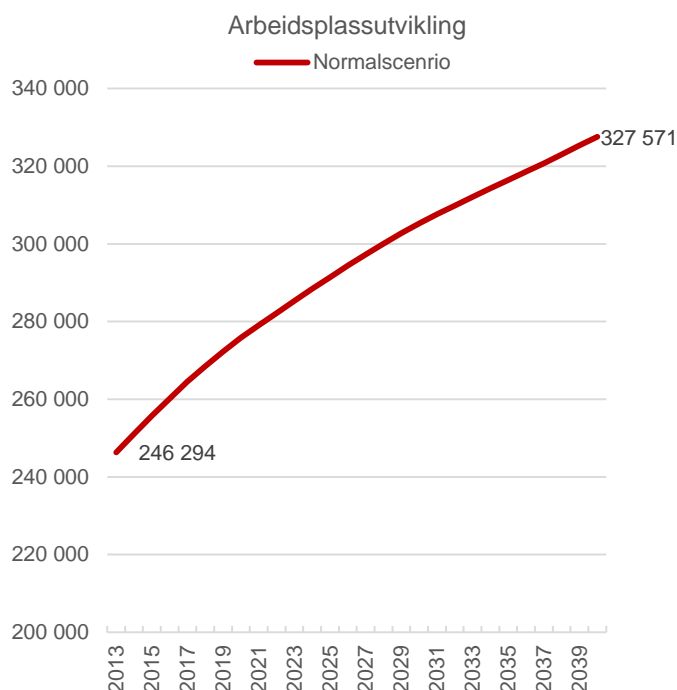
I figur 68 vises arbeidsplassutviklingen i normalscenariet. Antall arbeidsplasser vil også øke ganske mye i årene framover.

Normalscenariet er fortsatt basert på at de strukturelle trekkene i utviklingen de ti siste årene fortsetter i årene framover. Vi har sett at Rogaland har dratt nytte av den gunstig næringsstruktur, gjennom å ha en relativt stor andel av arbeidsplassene i olje- og gassutvinning til tilknyttede virksomheter.

Det virker naturlig å se hvordan endrede strukturelle trekk vil påvirke utviklingen. Et nærliggende scenario ut fra dagens situasjon er at veksten i olje- og gasssektoren går fra vekst til nedgang. Slike scenarier vil vi se på senere i kapittelet. Da kan det være nyttig å ha et normalscenario å sammenlikne med.

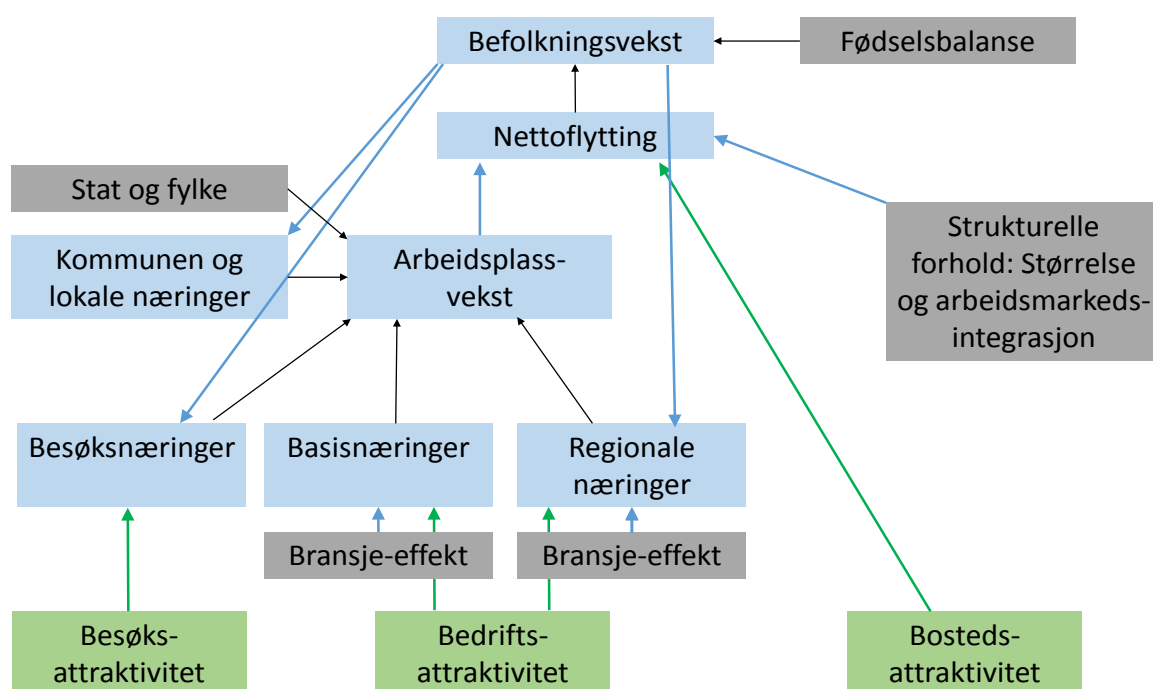
Figur 67: Antall innbyggere i Rogaland, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

Figur 68: Normalscenario for arbeidsplassutvikling i Rogaland.

4.4 Alternative scenarier med attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og styrken på de strukturelle forholdene. Attraktivitetsmodellen er imidlertid basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst – enten bedre eller dårligere enn en normalframskriving. Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn *historisk attraktivitet* for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet.

Figur 69: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom Rogaland fortsetter å prestere med den med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk de siste ti årene.

I de foregående kapitlene har vi sett at Rogaland har vært attraktiv for basisnæringer og regionale næringer, temmelig nøytral på besøk og negativ som bosted. Dersom dette fortsetter, vil vi kunne forutsi statistisk hvordan Rogaland vil utvikle seg.

4.5 Scenarier med historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdieneⁱⁱⁱ for Rogalands attraktivitet som bosted, og historiske verdier for attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling det fører til.

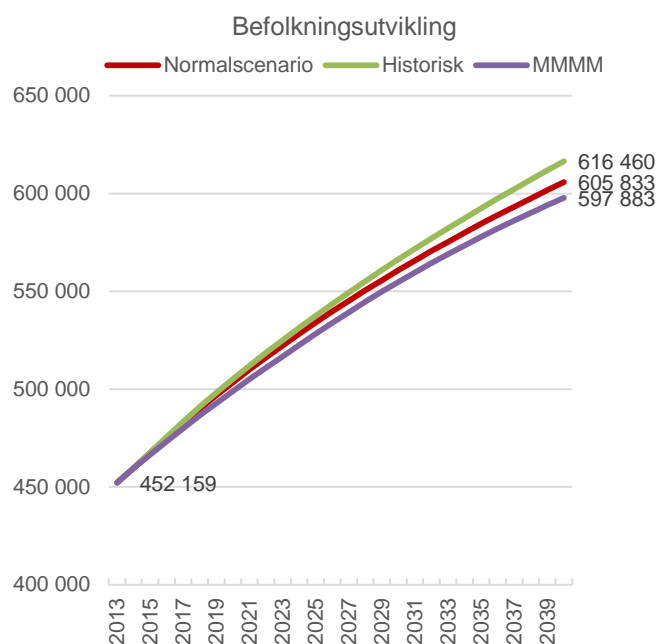
Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Rogaland og standardavviket for alle kommuners attraktivitet.

	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	-0,1	0,2
Bedriftsattraktivitet Basisnæringer	0,6	2,1
Besøksattraktivitet	0,0	1,3
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	1,1	1,7

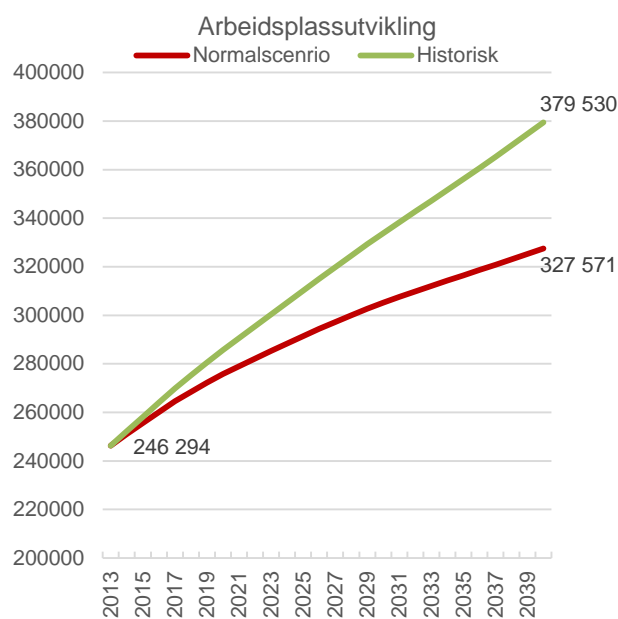
I tabellen over ser vi at den historiske verdien til bostedsattraktiviteten i Rogaland er -0,1. Det betyr at Rogaland har hatt en lavere nettoinnflytting enn det som arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier. Verdiene for attraktivitet for basisnæringer og regionale næringer er positive, noe som viser at veksten i disse næringstypene har vært sterkere enn forventet ut fra bransjestrukturen. Besøksattraktiviteten er null, dvs. verken positiv eller negativ.

Dersom de strukturelle trekkene blir videreført og Rogaland beholder sin høye næringsattraktivitet, vil veksten i antall arbeidsplasser bli høy fram til 2040, tilsvarende mer enn 50 000 arbeidsplasser. Befolkningsveksten blir også høyere enn i normalscenariet, og vil ende opp i et folketall på over 616 000 i 2040.

Men ulike scenarier kan også bygges opp rundt ulike alternativer på attraktivitet. I neste kapittel viser vi hva som kan skje dersom bostedsattraktiviteten blir høy og hva som vil kunne skje dersom næringsattraktiviteten blir lavest blant fylkene? Vellykket lokal utviklingspolitikk vil i modellen kunne avleses i framtidige attraktivitetsverdier.

Figur 70: Befolkningsutvikling ved ulike scenarier for attraktivitet og SSBs midlertidsprognose for befolkning.

Figur 71: Arbeidsplassutvikling ved ulike scenarier for attraktivitet med hensyn til utvikling i samlet antall arbeidsplasser.

4.6 Hva skjer hvis oljenæringen forsvinner?

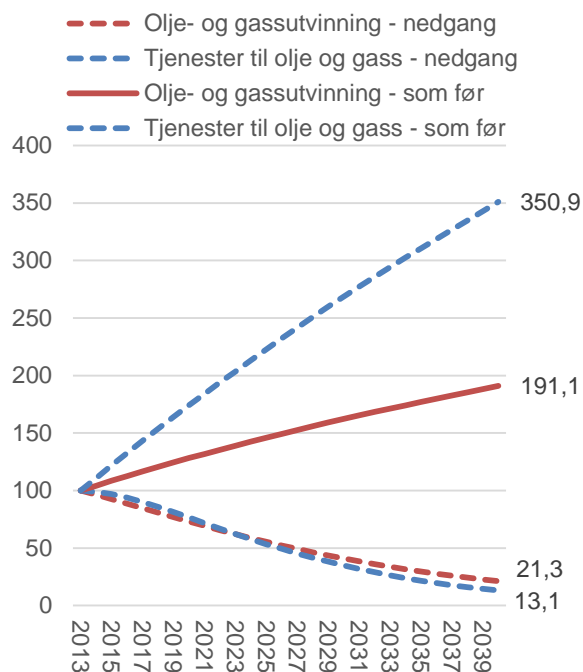
Til slutt i denne rapporten vil vi legge inn to scenarier for Rogaland der vi fjerner det meste av effekten fra den gunstige bransjestrukturen. Oljenæringen er med andre ord nesten borte. Vi antar her at omtrent fire av fem arbeidsplasser innen olje- og gassutvinning forsvinner innen 2040. Videre antar vi at nesten ni av ti arbeidsplasser innen tjenesteleveranse til olje- og gassindustrien også forsvinner innen 2040. Dette vil innebære en dramatisk strukturendring for Rogaland.

Vi antar at denne nedgangen i olje- og gassbransjens sysselsetting vil gi ringvirkninger til andre bransjer, slik som verkstedindustri, bygg og anlegg og utleie av arbeidskraft. Vi har derfor lagt inn en reduksjon i disse bransjene også i våre nedgangsscenarier. Verdiene vi har lagt inn er skjønsmessige. Vi har like liten evne til å spå framtiden som noen annen. Det vi kan vise er en utvikling som *kan* skje.

4.6.1 Rogaland med det beste og det verste, fra Østfold

Vi kan nå vise to ulike scenarier, begge med sterk nedgang i oljenæringen, som skissert over.

I det ene scenariet fortsetter Rogaland å ha den samme attraktiviteten for bedrift som de har vært i de siste ti årene. I tillegg klarer Rogaland å bli attraktiv som bosted. Vi har tidligere vist at Østfold har en særdeles høy bostedsattraktivitet. Vi legger nå inn i scenariet at Rogaland klarer å oppnå samme den samme høye bostedsattraktivitet som Østfold. Dette er et scenario som kan kalles «uheldig, men dyktig». Uheldig fordi et godt strukturelt forhold forsvinner, dyktig fordi Rogaland klarer å oppnå høyere vekst i arbeidsplasser og befolkning enn de strukturelle forholdene skal tilsi.

Figur 72: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i olje- og gassutvinning og tjenester til olje- og gassindustrien forutsatt at de strukturelle forholdene fortsetter noenlunde som før og dersom oljenæringen nesten forsvinner.

Vi vil også legge inn et scenario der Rogaland ikke er attraktiv for bedrift. I dette scenariet vil Rogaland også beholde den historisk lave bostedsattraktiviteten som har kjennetegnet fylket. Fylket vil nå få Østfolds lave næringsattraktivitet att på til. Dette anser vi som et «worst case»-scenario. Nå er de strukturelle forholdene dårlige, bostedsattraktiviteten fortsatt på bunnivå, og att på til har fylket fått Østfolds bunn plassering i næringsattraktivitet. Dette er et scenario som kan kalles «uheldig og udyktig».

Hvordan vil det da gå med befolknings- og arbeidsplassutviklingen i Rogaland?

4.6.2 «Uheldig, men dyktig»

Vi legger nå inn verdier der den «oljesmurte» næringen nesten er forsvunnet, men der næringsattraktiviteten for øvrig er like god som før og bostedsattraktiviteten har nådd nye høyder. Vi har tidligere vist at Rogaland har hatt god næringsattraktivitet i tillegg til å ha gode strukturelle forhold. Det kan tenkes det er vanskeligere å være attraktiv for bedrift dersom de strukturelle forholdene faller bort. Det vil derfor ikke nødvendigvis være «lett» for Rogaland å være like attraktiv for næring i framtiden, som det har vært de siste årene.

Tabell 6: Verdier for historisk attraktivitet og et alternativt scenario for Rogaland, der Rogaland er like attraktiv som bosted som Østfold og fortsatt like attraktiv for bedrift som de siste ti årene.

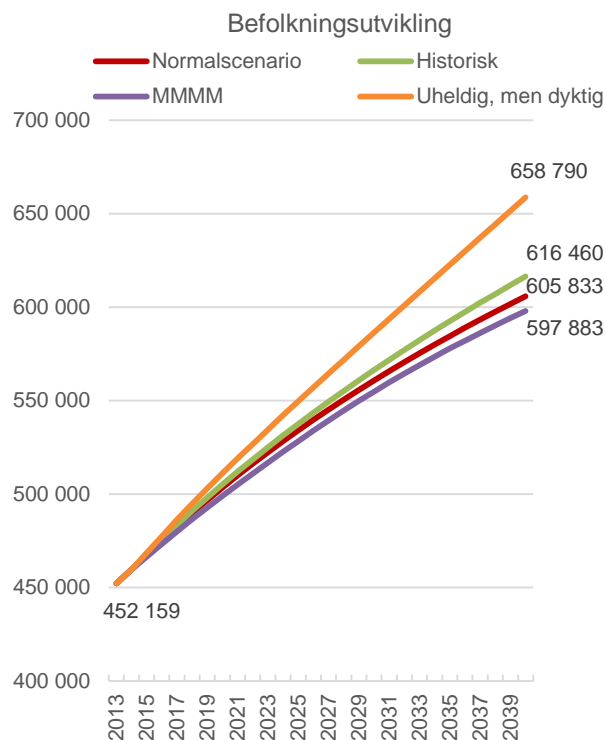
	«Uheldig, men dyktig»	Historisk
Bostedsattraktivitet	0,5	-0,1
Bedriftsattraktivitet Basis	0,6	0,6
Besøksattraktivitet	0,0	0,0
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	1,1	1,1

Rogalands næringsattraktivitet kombinert med Østfolds bostedsattraktivitet vil gi en meget høy befolkningsvekst i Rogaland, også dersom oljenæringen i praksis skulle forsvinne.

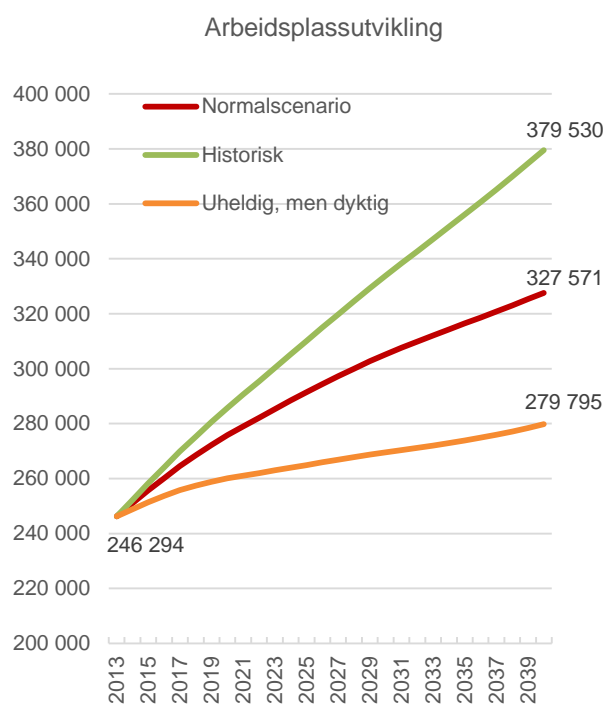
Å ha høy bostedsattraktivitet gir høy befolkningsvekst, men det vil også redusere sysselsettingsandelen. I dette scenariet ser det ut til at den høye bostedsattraktiviteten langt på vei veier opp for manglende nettoflytting på grunn av lav arbeidsplassvekst.

Antall arbeidsplasser forventes å øke med 13,6 prosent i dette scenariet. Det er en mye lavere vekst enn det som er pekt på der vi forutsetter at de strukturelle forholdene fortsetter som før. Det kan tyde på at Rogaland til en viss grad vil bli preget av det vi internt i forskermiljøet kaller «Østfold-syndromet», nemlig lav sysselsettingsandel, lav arbeidsplassvekst og høy befolkningsvekst.

På den annen side ser vi at om arbeidsplassveksten blir relativt svak, vil det likevel kunne bli vekst i både befolkning og antall arbeidsplasser.

Figur 73: Befolkningsutvikling i Rogaland under ulike scenarier.

Figur 74: Arbeidsplassutvikling i Rogaland under ulike scenarier.

4.6.3 «Uheldig og udyktig»

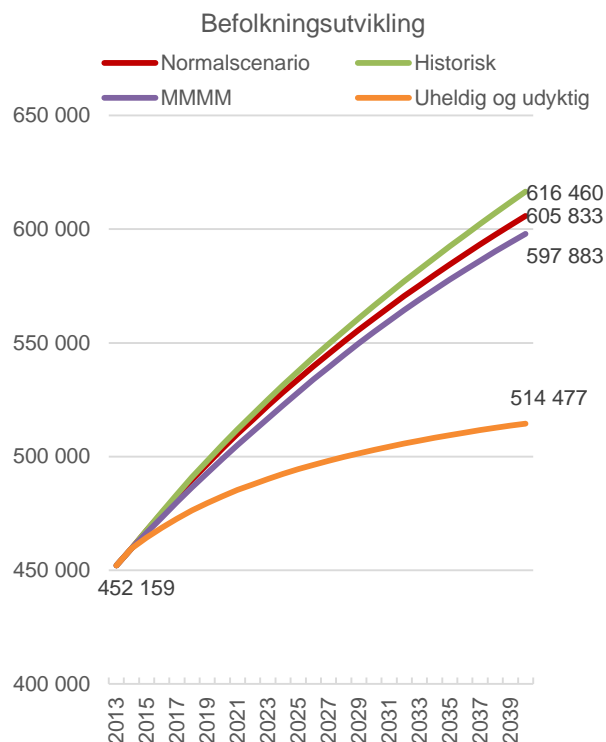
Vi vil nå se på det som vi betrakter som et «worst case»- scenario. Det innebærer fortsatt at oljenæringen nesten forsvinner innen 2040; at Rogaland fortsetter å være like lite attraktiv som bosted som fylket historisk sett har vært de siste ti årene; og at næringsattraktiviteten blir like dårlig som den historisk sett har vært i Østfold. Dette scenariet tar med seg det verste fra Rogaland og det verste fra Østfold – i tillegg til en verst tenkelig strukturell endring. Vi kaller dette scenariet for «uheldig og udyktig». Uheldig, fordi de strukturelle forholdene vender seg over til å bli dårlige. Udyktig fordi attraktiviteten utvikler seg svakere enn det som er statistisk normalt ut ifra de nye strukturelle forholdene.

Tabell 7: Verdier for historisk attraktivitet og et alternativt scenario for Rogaland. Det alternative scenariet innebærer Rogalands historisk lave bostedsattraktivitet kombinert med Østfolds historisk lave næringsattraktivitet.

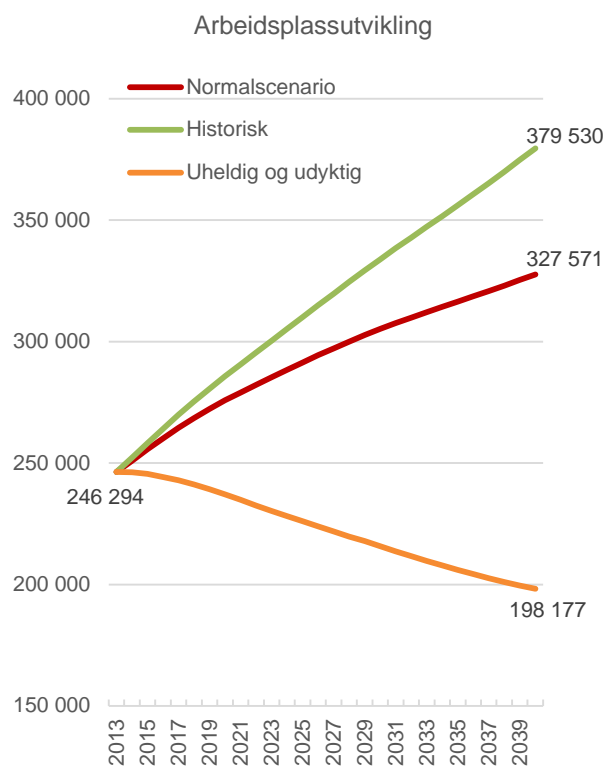
	«Uheldig og udyktig»	Historisk
Bostedsattraktivitet	-0,1	-0,1
Bedriftsattraktivitet Basis	-1,1	0,6
Besøksattraktivitet	-0,3	0,0
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	-0,7	1,1

Befolkningen får svak vekst både som følge av lav bostedsattraktivitet og fordi nettoflyttingen vil avta når det blir arbeidsplassnedgang. Men tross dette verst tenkelige scenariet, vil Rogalands befolkning altså øke fram mot 2040. Den vil øke med nesten 14 prosent fram til 2040. Veksten er lavere enn SSBs midlertidsprognose og veksten som forventes av de scenariene som la gode strukturelle forhold til grunn. Arbeidsplassutviklingen vil få seg en knekk dersom så mye feiler i Rogaland. Hver femte arbeidsplass vil forsvinne innen 2040.

Vi anser ikke de to scenariene vi har gjort rede for, for å være sannsynlige. De er imidlertid ikke utenkelige. Poenget her er å vise at høy eller lav attraktivitet har stor effekt på befolknings- og næringsutviklingen, også dersom oljenæringen skulle forsvinne. Mye er opp til Rogalandssamfunnet selv!

Figur 75: Befolkningsutvikling i Rogaland under ulike scenarier.

Figur 76: Arbeidsplassutvikling i Rogaland under ulike scenarier.

Appendiks

Rogalandstall fra Norsk kulturindeks

Dette kapittelet er skrevet av Bård Kleppe og Gunn Kristin Aasen Leikvoll og det baserer seg på Telemarksforskings arbeid med Norsk kulturindeks. Se TF-notat 43/2014.

Telemarksforskning lager hvert år en oversikt over kulturlivet i Norske kommuner. Oversikten bygger på tilgjengelige registerdata over kulturvolum, ikke kulturkvalitet. Hvor bor det flest kunstnere, hvem har det mest omfattende kinotilbudet, hvor finner vi flest aktive bibliotek kunder og hvilken kommune har mest koraktivitet? Vanligvis inkluderer vi ikke tall fra kulturindeksen i våre attraktivitetsanalyser fordi vi ennå ikke har funnet noe som tyder på at kulturnivå henger sammen med regional utvikling, slik vi definerer det. Tvert om, har vi i TF-notat 1:2012 vist at det ikke finnes tydelige sammenhenger her. Rogaland FK har imidlertid bedt om at dette kulturtemaet tas inn i notatet. Det presenteres derfor i dette appendikset.

Norsk kulturindeks

Med utgangspunkt i en rekke statistiske datakilder gir Norsk kulturindeks et bilde av nivået på kulturaktivitet i hver enkelt kommune og region i landet, i forhold til eget folketall. Beskrivelsen av kulturtilbudet og kulturaktivitet tar utgangspunkt i ti kategorier: Antall kunstnere, kulturarbeidere, museum, konserter, kino, bibliotek, scenekunst, kulturskoler og Den kulturelle skolesekken, sentrale tildelinger til kultur i kommunen, og frivillighet. Alle de ti kategorier har flere delindikatorer. Hovedindikatorerne er vektet likt mens delindikatorer er vektet noe ulikt.

Det er gjort et forsøk på å inkludere et bredt felt av stedlig kultur i kartleggingen. Idrett og generell frivillighet, som ofte inkluderes som en del av det utvidede kulturbegrepet, er imidlertid holdt utenfor.

Sammenlikninger av kommuner og regioners kulturnivå, tar utgangspunkt innbyggertall. Slik blir det mulig å sammenligne kulturtilbud og kulturbruk på tvers av kommuner av ulik størrelse.

Det ligger en relativt stor detaljeringsgrad bak hver indikator, Telemarksforskning kan derfor gjøre egne analyser av fylker, regioner og/eller kommuner innenfor enkeltindikatorer eller sammenstillinger av flere. Nedenfor viser vi bare noen hovedtrekk for Rogaland og fylkets fire regioner, sammenliknet med noen referansefylker.

Rogalands plassering i Norsk kulturindeks

Den totale plasseringen i Norsk kulturindeks er summen av rangeringer i de ti kategoriene; kunstnere, kulturarbeidere, museum, konserter, kino, bibliotek, scenekunst, kulturskole + DKS (Den kulturelle skolesekken), sentrale tildelinger og frivillighet. Kommuner rangeres slik at den nr. 428 er svakest, og nr. 1 er sterkest. På fylkesoversikten er nr. 19 nederst. Det er med andre ord «best» å få lavest mulig tall i sin score. Av 19 fylker kommer Rogaland på plass 13 og på kommuneoversikten scorer Stavanger best i fylket, som nummer 10 i landet, mens Klepp nederst bare har 4 kommuner under seg på listen nasjonalt.

Tabell 2: Rogalands rangering (av 19) sammenlignet med utvalgte referansefylker.

FYLKE	KUNSTNERE	KULTUR- ARB.	MUSEUM	KONSERTER	KINO	BIBLIOTEK	SCENEKUNST	KULTURSKOLE + DKS	SENTR. TILD.	FRIVILLIG- HET	TOTALT
Sør-Trøndelag	4	4	4	3	1	2	5	10	2	6	1
Oslo	1	1	1	1	3	15	1	9	5	10	2
Hordaland	3	5	3	2	8	13	4	19	1	8	4
Vest-Agder	9	6	8	7	6	1	6	8	12	16	6
Rogaland	12	10	7	15	9	2	8	18	15	17	13
Akershus	2	14	19	19	5	11	17	11	16	14	15

Tabell 3: Kommunene i Rogalands rangering (av 428) i Norsk kulturindeks 2014.

KOMMUNE	KUNSTNERE	KULTUR- ARB.	MUSEUM	KONSERTER	KINO	BIBLIOTEK	SCENEKUNST	KULTURSKOLE + DKS	SENTR. TILD.	FRIVILLIG- HET	TOTALT
Stavanger	30	11	24	39	38	119	12	232	40	206	10
Haugesund	102	25	272	37	7	122	20	357	82	112	33
Suldal	56	67	23	105	99	75	249	171	267	168	47
Time	156	214	88	114	81	88	257	389	149	128	114
Eigersund	332	204	123	198	42	288	202	138	291	158	185
Sandnes	185	150	62	229	30	268	145	424	250	328	199
Tysvær	192	361	116	384	76	53	139	227	315	223	204
Utsira	406	66	320	79	148	111	268	17	363	377	219
Lund	353	242	174	311	61	26	268	336	363	117	245
Sokndal	266	309	233	197	122	133	268	315	194	325	268
Kvitøy	227	425	11	420	305	173	268	288	179	66	268
Finnøy	195	77	340	203	305	163	268	281	302	264	276
Karmøy	226	355	253	291	109	208	268	258	269	250	288
Randaberg	250	306	52	334	305	65	268	385	230	305	290
Hjelmeland	115	200	293	309	305	104	268	302	363	293	307
Hå	350	221	46	349	305	46	268	417	193	364	309
Sauda	303	234	287	259	87	123	268	313	363	368	326
Bjerkreim	380	294	118	88	305	247	268	289	237	424	339
Bokn	406	365	309	399	133	12	268	314	171	358	355
Forsand	299	208	296	182	305	205	268	237	363	385	357
Sola	312	176	136	341	305	128	259	376	346	376	359
Gjesdal	315	346	268	140	301	131	268	404	260	350	367
Vindafjord	383	386	270	95	296	382	268	375	242	111	375
Strand	318	329	350	407	151	67	268	400	208	362	385
Rennesøy	176	352	325	362	237	245	268	352	354	241	390
Klepp	323	401	306	368	305	140	268	427	350	330	424

Fylket scorer middels eller lavt i de fleste kategorier. Den høyeste rangeringen i Rogaland finner vi i kategorien bibliotek, der fylket rangerer som nummer 2. Rogaland oppnår middels rangeringer i kategoriene scenekunst og museum, men rangerer lavt i kategoriene kulturskole + DKS, frivillighet, sentrale tildelinger og konserter.

Stavanger som rangerer med en 10. plass, beveger seg oppover på listen fra en 18.plass i 2013. Kommunen scorer godt i de fleste kategoriene med unntak av kulturskole + DKS og frivillighet. Kulturarbeidere og scenekunst er de kategoriene hvor Stavanger rangerer høyest. Også innenfor museum, kunstnere, kino, konserter og sentrale tildelinger scorer de relativt høyt.

På de neste plassene finner vi Haugesund og Suldal (hhv. 33. og 47. plass i landet). Haugesund rangerer høyt på kino (7. plass) og scenekunst (20. plass), mens Suldal gjør det godt på museum (23. plass).

Dersom vi ser på de enkelte kategoriene, finner vi at Stavanger rangerer høyest i kategorien kunstnere (30) og i kategorien kulturarbeidere (11), Kvitsøy (11) rangerer høyest i kategorien museum, Haugesund (37) på konserter og i kino (7), Bokn (12) på bibliotek, Stavanger (12) i scenekunst, Utsira (17) i kulturskole + DKS, Stavanger (40) på sentrale tildelinger og Kvitsøy (66) i frivillighet.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middeleframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

ⁱⁱⁱ Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

Regioninndeling:

Region	Kommune
Dalane	Eigersund
	Sokndal
	Lund
	Bjerkreim
Haugesundregionen	Haugesund
	Sauda
	Bokn
	Tysvær
	Karmøy
	Utsira
	Vindafjord
	Ølen
Ryfylke	Forsand
	Strand
	Hjelmeland
	Suldal
	Finnøy
Stavangerregionen	Sandnes
	Stavanger
	Hå
	Klepp
	Time
	Gjesdal
	Sola
	Randaberg
	Rennesøy
	Kvitsøy